

Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

Toimintaohjelma 2008–2017

Helsingin kaupunki
Ympäristökeskus

Sisällys

1. Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaaminen - Toimintaohjelma 2008–2017	3	
2. Ohjelman taustat ja lähtökohdat	4	
3. Arvokkaan luonnon tunnusmerkit	5	
4. Kaupunginhallituksen päätös	6	
5. Tavoitteet ja toimenpiteet	8	
5.1 Yleiset tavoitteet ja toimenpiteet	8	
5.2 Tavoitteet ja toimenpiteet elinympäristöittäin	12	
5.2.1 Luonnonympäristöt	12	
5.2.1.1 Vesialueet	12	
5.2.1.2 Metsät ja suot	14	
5.2.2 Kulttuuriympäristöt	16	
5.2.2.1 Vanhat puistot	17	
5.2.2.2 Maatalousympäristöt	19	
5.2.2.3 Niityt, kedot	20	
5.2.2.4 Muut kulttuuriympäristöt	22	
5.2.3 Ympäristövastuullisuuden edistäminen	23	
5.2.3.1 Julkaisut	23	
5.2.3.2 Koulutus	23	
5.2.3.3 Kampanjat, ohjeet ja esitteet	24	
6. Resurssitarpeet	25	
7. Seuranta	25	
Ohjausryhmä	26	
Työryhmä	26	
LIITTEET		
Liite 1	Käsitteitä	27
Liite 2	Arvokkaan luonnon tunnusmerkit	28
Liite 3	Toimenpide-ehdotukset ja niiden toteutusaikataulu virastoittain	30
Liite 4	Tavoitetilojen seurantaindikaattorit	41

Kannen kuvat: Kaupunkimittausosasto ja Kaarina Heikkonen

Muut kuvat: Kaupunkimittausosasto, sivut 4 ja 13

Kaarina Heikkonen, sivu 10

Pira Cousin, sivut 6-7 ja 17

Pekka Paaer, sivu 24

Taitto: Marjo Kosonen

Paino: Libris Oy 9/2010

Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

Toimintaohjelma 2008–2017

Tässä Helsingin kaupungin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmassa vastataan kysymykseen, miten kaupunki voi ottaa toiminnassaan huomioon luonnon monimuotoisuuden ja turvata sen säilymisen taatakseen asukkaille terveellisen, viihtyisän ja monimuotoisen elinympäristön. Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi Helsingissä on perinteisesti käytetty sekä luonnonsuojelulain että maankäytön suunnittelun ja viheralueiden hoidon keinoja, mutta aiemmin ei ole koottu ohjelmamuotoon luonnon monimuotoisuuden turvaamisen osatekijöitä ja toimenpidesuosituksia.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen hankkeen käynnistämistä päätettiin Helsingin ekologisen kestävyden ohjelman yhteydessä, jonka kaupunginhallitus hyväksyi 16.5.2005 ohjeellisena noudatettavaksi sekä virastojen ja laitosten toiminnan suunnittelussa huomioon otettavaksi. Tuolloin hyväksytyt ohjelma sisälsi kaupungin ympäristönsuojelun painopisteet vuosille 2005–2008. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen hankkeessa on määritelty kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen tunnusmerkkejä, tavoitteita ja toimenpiteitä luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemiyhötysten turvaamiseksi. Toimenpiteet on tarkoitettu otettaviksi huomioon maankäytön suunnit-

telussa sekä viheralueiden suunnittelussa, hoidossa ja muussa toiminnassa. Toimintaohjelmaan sisältyy myös tiedotukseen, koulutukseen, vuorovaikutukseen ja ympäristökasvatukseen liittyviä keinoja. Lisäksi ohjelmassa esitetään toimenpiteitä luonnon monimuotoisuuden seurannan kehittämiseksi.

Toimintaohjelmaa laatimaan perustettiin ohjausryhmä ja työryhmä (ryhmien kokoonpanot s. 26).

Kaupunkirakenteen laajetessa ja tiivistyessä luonto- ja viheralueet vähenevät, ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen edellyttää entistä yksityiskohtaisempaa ja huolellisempaa suunnittelua kaikissa maankäyttöön ja luonnon hoitoon liittyvissä asioissa. Ilmastomuutos, ilmansaasteet, viheralueiden pieneneminen ja pirstoutuminen sekä kulutus heikentävät elinympäristöjen tilaa ja viihtyisyyttä. Terveet ekosysteemit ja monimuotoinen luonto kestävät parhaiten ilmastomuutoksen ja muiden ilmiöiden haitallisia vaikutuksia.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman, kuten kaiken Helsingin kaupungin toiminnan lähtökohtana, on ollut asukkaiden turvallisuus. Sitä ei erikseen mainita toimenpiteiden yhteydessä.

© Kaupunkimittausosasto, Helsinki

2. Ohjelman taustat ja lähtökohdat

Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen hanke on Helsingin kaupungin ympäristöpolitiikan (kaupunginvaltuusto 30.3.2005) mukainen. Siinä kaupunki on sitoutunut toiminnassaan ja päätöksenteossaan mm. käyttämään ympäristöään siten, että elävä ja monimuotoinen kaupunkiluonto säilyy erityispiirteinen. Toimintaohjelmassa on määritelty ja tarkennettu valtuuston ympäristöpoliittista kannanottoa. Tavoitteet ja toimenpiteet on tarkoitettu maankäytön suunnittelussa ja viheralueiden hoidossa huomioon otettaviksi. Ohjelmassa on esitetty toimenpiteitä myös luonnon seurannan kehittämiseksi ja kaupungin luontotietojärjestelmän täydentämiseksi. Myös tietoisuuden tason nostaminen ja vuorovaikutus luonnon monimuotoisuuteen liittyvissä asioissa ovat olleet hankkeen toi-

mintatapana, mutta myös niihin liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä on esitetty ohjelmassa. Hanke toteutettiin yhteistyössä tutkijoiden, suunnittelijoiden ja tärkeimpien asukas- ja luontojärjestöjen kanssa. Liitteessä 1 on määritelmiä aiheeseen liittyvistä käsitteistä.

Toimintaohjelman tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset koskevat Helsingin kaupungin aluetta mutta niiden toteuttamista tulee edistää myös Helsingin kaupungin muissa kunnissa omistamalla alueilla. Toimenpiteiden toteutuksen vastuu on pääsääntöisesti kaupungin viirastoilla.

Ympäristökeskuksessa valmisteltiin samanaikaisesti tiiviissä yhteistyössä luonnonsuojeluohjelmaa ja huivesiohjelmaa. Samoin rakennusviraston luonnonhoidon linjaus ja pienvesiohjelma on laadittu yhteistyössä Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ohjelman kanssa.

Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen hankkeessa on lähtökohtana huomioitu myös ympäristöministeriön Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi – Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia 2006–2016 ja Uudenmaan ympäristöohjelma – Yhteinen ympäristömme. Suuri osa näiden ohjelmien aihepiireistä on mukana Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ohjelmassa, ja toimenpiteet on sovitettu kaupungin toimintaan.

Kaupunkiluontoon vaikuttavat monet erilaiset ihmisestä johtuvat tekijät. Niistä voimakkaimmin luonnon monimuotoisuutta uhkaavat kaupunkirakenteen laajeneminen ja tiivistyminen. Ne aiheuttavat viheralueiden pirstoutumista. Lisäksi viheralueiden käytön aiheuttama kulutus heikentää elinympäristöjen tilaa ja viihtyisyyttä. Toisaalta ihminen myös lisää toimillaan luonnon monimuotoisuutta varsinkin lajitasolla.

Ilmansaasteet vaikuttavat kasvillisuuteen monin tavoin. Typpi rehevöittää maaperää ja edistää tyypeä suovien kasvilajien kasvua. Havupuut puolestaan ovat herkkiä ilmansaasteille. Myös ilmastomuutos tulee muuttamaan Helsingin eliölajistoa. Lämpenevä ilmasto suosii eteläistä lajistoa. Tietoa ilmastomuutoksen vaikutuksista on riittämättömästi, mutta ilmeisesti ilmastomuutoksen vaikutuksia Helsingin luontoon on jo nähtävissä. Ilmastomuutokseen voidaan varautua turvaamalla luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemien terve toiminta, koska monimuotoinen ja terve luonto kestää parhaiten sekä ilmastonmuutoksen että muiden ilmiöiden haitallisia vaikutuksia.

Edellä esitettyihin uhkatekijöihin varautuminen edellyttää ajantasaista tutkimus-, seuranta- ja tilastotietoa luonnon monimuotoisuuden tilasta Helsingissä. Arvokkaita luontokohteita ja niiden avaintekijöitä saattaa tuhoutua tiedon puutteen takia. Lisäksi on huolehdittava luontotietojen välittämisestä eri virastojen sekä suunnittelijoiden ja asukkaiden välillä.

3. Arvokkaan luonnon tunnusmerkit

Luonnon monimuotoisuutta on hyvä tarkastella kolmella eri tasolla: aluetasolla, paikallisella luontotyyppitasolla ja pienelinympäristötasolla. Aluetaso tarkoittaa laajojen viheralueiden, elinympäristöjen ekologisten yhteyksien ja luonnonsuojeluverkoston kattavuuden tarkastelua. Luontotyyppitasolla keskitytään eri eliölajeille tyypillisten luontotyyppien ja niiden eliöyhteisöjen paikallisten olosuhteiden, kuten pienilmaston, vesitalouden ja kasvillisuuden turvaamiseen. Pienelinympäristötasolla on tärkeää vahvistaa lajiston elinolosuhteita turvaamalla elinympäristön avainlajit, eli lajit joihin muiden lajien esiintyminen perustuu, ja muut rakennepiirteet (avaintekijät), kuten ravinto- ja pesimapaikat. Arvokkaan luonnon tunnusmerkkejä esitetään luettelona liitteessä 3.

4. Kaupunginhallituksen päätös

Kaupunginhallitus hyväksyi Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman päätavoitteet 8.2.2010 (§ 156):

1. Ekologinen verkosto ja siihen sisältyvät arvokkaan luonnon ydinalueet turvataan sekä Helsingissä että koko pääkaupunkiseudulla.

Tavoitteena on vahvistaa ekologisia yhteyksiä ja merkitä ne kaavoihin luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiksi luo-alueiksi. Lisäksi tavoitteena on turvata metsäalueiden verkosto ja toimia aktiivisesti pääkaupunkiseudun niittyverkoston kehittämiseksi.

2. Helsingin vakiintuneen eliölajiston säilyminen turvataan.

Tavoitteena on kehittää uhanalaisten lajien suojelua ja ehkäistä luonnon monimuotoisuudelle haitallisten vieraslajien leviäminen luontoon.

3. Metsien ja soiden luontaiset piirteet sekä luonnon monimuotoisuutta ylläpitävät kasvuun ja eloperäisen aineksen hajotustoimintaan liittyvät prosessit turvataan.

Tavoitteena on vaalia perimältään monimuotoisia, monilajisia, eri-ikäisiä ja erirakenteisia Helsingin alueelle luontaisia metsäalueita ja mahdollisuuksien mukaan myös metsiköitä ja linnustollisesti arvokkailla alueilla suosia monilajista luontaista puustoa ja pensastoa sekä monikerroksista latvusrakennetta. Lisäksi metsienhoidossa tavoitteena on suosia pienialaisia uudistamiskohteita ja lisätä erilaisen lahoppuun määrää etenkin laajoilla metsäalueilla sekä arvokkailla linnustokohteilla.

4. Kulttuuriympäristöjen monimuotoisuus turvataan.

Tavoitteena on ottaa kulttuuriympäristöjen monimuotoisuus yhdeksi lähtökohdaksi viherrakentamisessa ja viheralueiden hoidossa, ja säilyttää vanhojen puistojen luontoarvot ja monimuotoisuus. Lisäksi tavoitteena on säilyttää luontoarvojen ja virkistykseen kannalta tärkeät pellot viljely- ja laidunkäytössä sekä ennallistaa niittyjä, perustaa tulvaniittyjä ja laajentaa pientareita.

5. Vesialueiden hyvä luonnontila turvataan.

Tavoitteena on huolehtia kalakantojen elinvoimaisuudesta. Lisäksi tavoitteena on säilyttää erityyppisiä luonnonmukaisia rantoja ja lampia sekä parantaa niiden luontoarvoja. Myös monimuotoisuuden kannalta arvokkaita lähteitä on tarkoitus ennallistaa ympäristöineen luonnontilaan.

6. Helsingin asukkaat, päättäjät ja kaupungin henkilöstö ovat tietoisia Helsingin luonnon erityispiirteistä, niihin kohdistuvista uhkista ja tuntevat vastuunsa luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta.

Lisäksi kaupunginhallitus päätti, että tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset koskevat Helsingin kaupungin aluetta mutta niiden toteuttamista tulee edistää myös Helsingin kaupungin ulkopaikkakunnilla omistamilla alueilla.

Ohjelmaan sisältyy 22 tavoitetta. Niiden yhteydessä on esitetty lyhyesti uhat, joiden välttämiseen tavoite

tähtää. Yleiset tavoitteet ja toimenpiteet sisältävät koko Helsinkiä ja pääkaupunkiseutua koskevia, usein kaavoitukseen liittyviä ehdotuksia. Elinympäristökohtaiset tavoitteet ja toimenpiteet tulisi huomioida pääasiassa alueiden hoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Niihin sisältyy useita puuttuvan tiedon korjaamiseen liittyviä ehdotuksia.

Toimenpideehdotuksiin on kirjattu toimenpiteen toteutuksen vastuutaho, yhteistyökumppanit, toimenpiteen aikataulu ja toteutus joko virkatyönä, konsulttityönä tai erillisrahoituksen turvin. Virkatyö ja konsulttityö toteutetaan virastojen normaalin toiminnan- ja talouden suunnittelun kautta.

Toimenpide-ehdotukset on jaettu kolmeen kiireellisyysluokkaan 2008–2010, 2011–2013 ja 2014–2017. Kiireellisimmiksi luokitellut toimenpiteet ehdotetaan toteutettavaksi ohjelmakauden alussa. Kiireellisyysluokka on esitetty liitteen 3 toimenpidetaulukossa. Toimenpiteiden seurantaindikaattorit ja niistä vastaavat virastot on lueteltu liitteessä 4.

Ympäristölautakunta hyväksyi ohjelman 16.9.2008 (§ 327).

5. Tavoitteet ja toimenpiteet

(lyhenteiden selitykset s. 25)

5.1 Yleiset tavoitteet ja toimenpiteet

Tavoite 1

Pääkaupunkiseudun kunnat seuraavat yhteistyössä ilmastomuutoksen luonnon monimuotoisuudelle aiheuttamia vaikutuksia

Uhat

- Ilmastomuutoksella on haitallisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen
- Ilmaston muuttuessa eliölajit eivät sopeudu vallitseviin olosuhteisiin

Toimenpide 1.1

Perustetaan pääkaupunkiseudun kuntien työryhmä, joka koordinoi ilmastomuutoksen luonnon monimuotoisuudelle aiheuttamien haitallisten vaikutusten seuranta ja ehkäisyä.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: Pääkaupunkiseudun kuntien ympäristökeskukset, UUS, yliopistot, korkeakoulut
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Tavoite 2

Luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden turvaaminen suunnitellaan yhteistyössä asukkaiden kanssa

Uhat

- Luonnon monimuotoisuus ei puskuroi ympäristön muutoksia vastaan
- Suunnittelun lähtökohdatiedot ovat puutteellisia ja tiedonkulku huonoa

Toimenpide 2.1

Otetaan ekosysteemihyötyjen, luonnon monimuotoisuuden ja arvokkaiden luontokohteiden (LTJ) turvaaminen lähtökohdiksi maankäytön suunnittelussa, kaavoituksessa ja ympäristönhoidossa.

Vastuu: Ksv (suunnittelu, kaavoitus), HKR ja Liv (ympäristönhoito)
Yhteistyötahot: Ymk, Tiede, yliopistot, korkeakoulut
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 2.2.

Otetaan asukas- ja luontojärjestöt mukaan tärkeimpiin maankäytön ja ympäristön hoidon suunnitteluprosesseihin. Hyödynnetään asukkaiden kokemuksellisia arvoja maankäytön ja hoidon suunnittelussa.

Vastuu: Ksv, HKR
Yhteistyötahot: Ymk, asukkaat, asukas- ja luontojärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 2.3

Varmistetaan, että luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeimmissä maankäytön suunnitteluprosesseissa on mukana biologian, hydrologian ja maisemasuunnittelun asiantuntijoita, jotka vastaavat luontoarvojen ja ekosysteemien toimivuuden turvaamisesta kohdealueilla.

Vastuu: Ksv
Yhteistyötahot: Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 2.4

Kehitetään virastoihin kannustinjärjestelmiä, jotka huomioivat luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden turvaamisen Helsingissä.

Vastuu: HKR, Liv, Ksv, Ymk
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Vettä läpäisevän maa-alan osuus pienvesien valuma-alueilla
- Kyselytutkimukset asukkaiden tyytyväisyydestä viheralueiden luonnon tilaan, viihtyisyyteen ja turvallisuuteen.
- Järjestöjen osallistuminen maankäytön ja ympäristön hoidon prosesseihin

Tutkimustarpeita

- Tapaustutkimuksia luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden taloudellisesta ja sosiaalisesta merkityksistä

Tavoite 3

Luonnon ydinalueet ja ekologinen verkosto turvataan pääkaupunkiseudulla

Uhat

- Yhtenäisen viherverkoston puuttuminen pääkaupunkiseudulta
- Luontoalueet pienevät eivätkä kannaa lajien elinvoimaisia populaatioita
- Ekologiset käytävät ovat liian kapeita ja niiden toimivuutta estävät laajat liikenneväylät, teollisuusalueet ja muu tiiviisti rakennettu ympäristö
- Elinympäristöt muuttuvat luontaiselle lajistolle sopimattomiksi
- Elinympäristöjen pirstoutumisen takia geenivirtaa ei tapahdu
- Tutkimus-, seuranta- ja tilastotiedot luonnon tilasta ovat puutteellisia

Toimenpide 3.1

Turvataan kaavoituksen keinoin laajat yhtenäiset viheraluekokonaisuudet ja niiden väliset yhteydet. Vahvistetaan heikentyneitä ekologistia yhteyksiä. Merkitään nämä yleiskaavaan luo-alueina.

Vastuu: Ksv
Yhteistyötahot: Ymk, HKR, Tiede, pääkaupunkiseudun kunnat, UUS, SYKE, Luonnontieteellinen keskusmuseo
Aikataulu: 2009–2017
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 3.2

Luodaan pääkaupunkiseudulle niittyverkosto hoidettavien niittyjen ja niittyjä korvaavien ympäristöjen avulla. Turvataan niittyverkoston jatkuvuus seudullisena yhteistyöhankkeena Helsingin rajojen ulkopuolelle.

Vastuu: pääkaupunkiseudun kuntien kaupunkisuunnitteluvirastot
Yhteistyötahot: Pääkaupunkiseudun kuntien ympäristökeskukset, liikuntavirastot, energialaitokset ja rakennusvirastot, HY, UUS, maanomistajat, Uudenmaan tiepiiri, asukas- ja luontojärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 3.3

Parannetaan ekologisten ja viherkäytävien toimivuutta suunnittelemalla ja toteuttamalla vilkkaasti liikennöidyille väylille vihersiltoja ja alikulkukäytäviä.

Vastuu: Ksv, HKR
Yhteistyötahot: Tielaitos, Uudenmaan tiepiiri, Ymk, HKR, Liv, yliopistot, korkeakoulut, pääkaupunkiseudun kunnat
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 3.4

Vähennetään valaistusta tärkeimmissä lepakko- ja lintukohteissa.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: HKR, Ksv, Helen, Liv, Kv
Aikataulu: 2011–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 3.5

Vähennetään herkkien luontokohteiden (mm. kosteikot, suot, lehtokorvet, kallio- ja merenrantaniityt) kulutuspainetta ohjaamalla kulkua liikenneväylä- ja polkuverkoston, opasteiden, pitkospuiden ja maapuiden avulla.

Vastuu: HKR, Liv
Yhteistyötahot: Ymk, Ksv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Kyselytutkimukset asukkaiden tyytyväisyydestä viheralueiden luonnon tilaan, viihtyisyyteen ja turvallisuuteen.
- Luo-kaavamerkinnällä varatut luo-alueet (lkm, pinta-ala)
- Luonnonsuojelualueet ja niiden varaukset, suojellut luontotyytit (lkm, pinta-ala)
- Vihersillat (lkm)

Tutkimustarpeita

- Ekosysteemipalvelut ja ekosysteemilähestymistapa kaupungeissa
- Ekologisen verkoston toimivuus ja suunnittelu kaupungeissa
- Luonnonsuojelullisesti tärkeiden lajien/lajiryhmien leviämistäväylien tutkiminen
- Viheryhteystarpeiden selvittäminen

Tavoite 4

Helsingin biotoopit ja geotoopit kartoitetaan

Uhat

- Tutkimus-, seuranta- ja tilastotiedon puute luonnon monimuotoisuuden tilasta

Toimenpide 4.1

Tehdään biotooppikartoitus Helsingin alueelta ja käytetään aineistoa maankäytön ja hoidon suunnittelussa sekä ympäristön tilan seurannassa.

Vastuu: Ymk

Yhteistyötahot: HKR, Ksv, Tiekke, UUS, SYKE, Luonnontieteellinen keskusmuseo, yliopistot, korkeakoulut, YM

Aikataulu: 2008–2017

Toteutus: Virkatyönä ja erillisenä projektirahoituksena

Toimenpide 4.2

Kuvataan Helsingin geotooppikuviot maaperä- ja kaliooperäkarttojen avulla.

Vastuu: Ymk

Yhteistyötahot: Ksv, HKR, yliopistot

Aikataulu: 2008–2010

Toteutus: Virkatyönä

Tutkimustarpeita

- Kaukokartoitukseen perustuvien seurantamenetelmien kehittäminen

Tavoite 5

Vakiintunut lajisto ja geeniaines turvataan

Uhat

- Luontotieto ei välity virastojen välillä
- Arvokkaita luontokohteita ja niiden avaintekijöitä ei huomioida suunnittelussa
- Arvokkaita luontokohteita tuhoutuu tiedon puutteen takia
- Uhanalaisten lajien elinympäristöt tuhoutuvat
- Vieraslajit valtaavat tilaa alkuperäiseltä lajistolta

Toimenpide 5.1

Kehitetään LTJ:n sisältöä kartoittamalla lajistoa ja tarkentamalla luontokohteiden arvotusta ja kohdetietojen vertailukelpoisuutta.

Vastuu: Ymk

Yhteistyötahot: HKR, Ksv, Tiekke, yliopistot, tieteelliset seurat, luontojärjestöt

Aikataulu: 2008–2017

Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 5.2

Laaditaan koko kaupunkia kuvaavia teemakarttoja arvokkaista luonto- ja lajikohteista LTJ:ään palvelemaan maankäytön suunnittelua. Päivitetään kartat aina aiheistojen muuttuessa.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: Ksv, HKR
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 5.3

Kehitetään uhanalaisten eliölajien suojelua yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Laaditaan niiden elinympäristöille hoitosuosituksia tai suojelusuunnitelmia.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: UUS, SYKE, Luonnontieteellinen keskusmuseo, tieteelliset seurat ja yhdistykset, asiantuntijat, harrastajat, luontojärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 5.4

Turvataan jalopuiden perinnöllistä monimuotoisuutta niiden esiintymisalueilla suosimalla luontaisesti kasvavia eri-ikäisiä yksilöitä, istuttamalla paikallista monistettua kantaa ja kotimaista alkuperää olevia taimia.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 5.5

Ehkäistään luonnon monimuotoisuudelle haitallisten vieraslajien leviäminen luontoon.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, HelSa, Tiece, UUS, SYKE, yliopistot, Luonnontieteellinen keskusmuseo, luontojärjestöt, tieteelliset seurat, pääkaupunkiseudun kunnat
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 5.6

Laaditaan Helsingin vieraslajistrategia, jonka toimenpiteillä ehkäistään luonnon monimuotoisuudelle haitallisten tuloeläinten leviäminen eri elinympäristöissä.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: HKR, HelSa, Tiece, UUS, SYKE, yliopistot, Luonnontieteellinen keskusmuseo, luonto- ja asukasjärjestöt, tieteelliset seurat, pääkaupunkiseudun kunnat
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Erityisesti suojeltavat lajit ja niiden rajatut esiintymät (lkm)
- Uhanalaisten lajien esiintymät (lkm)
- Vieraslajiseuranta, vierasperäisten kasvilajien runsaus rantalehdoissa
- Vieraslajiseuranta, vierasperäisten tuloeläinten määrä pohjaeläinnäytteissä

Tutkimustarpeita

- Heikosti leviämään pystyvien lajien kantojen seuraminen (mm. sammakot, matelijat, lehtokasvit)
- Haitallisten vieraslajien leviämisbiologia

Tavoite 6

Kaupunkirakenteen tiivistämisen ja täydentämisen vaikutuksia Helsingin luonnon monimuotoisuuteen selvitetään

Uhat

Alkuperäinen lajisto ja luontaiset elinympäristöt häviävät paikallisesti kaupunkirakenteen tiivistämisen seurauksena

Toimenpide 6.1

Tehdään tapaustutkimuksia kaupunkirakenteen tiivistämisen ja täydennysrakentamisen vaikutuksista luonnon monimuotoisuudelle.

Vastuu: Ksv
Yhteistyötahot: Tiece, Ymk, HKR, UUS, yliopistot, korkeakoulut
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 6.2

Selvitetään kaavoitustyön yhteydessä kuinka voidaan edistää luontoarvojen palautumista ja ekosysteemien toimivuutta entisillä satama- ja teollisuusalueilla, joihin kaavoitetaan asumista.

Vastuu: Ksv
Yhteistyötahot: Ymk, HKR, UUS, yliopistot, korkeakoulut, Tiece
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Biotooppiseuranta

5.2 Tavoitteet ja toimenpiteet elinympäristöittäin

5.2.1 Luonnonympäristöt

5.2.1.1 Vesialueet

Tavoite 7

Vesialueiden hyvä luonnontila ja kalakan- tojen elinvoimaisuus turvataan

Toimenpide 7.1

Tiivistetään yhteistyötä Itämeren vesiluonnon monimuotoisuuden ja veden laadun parantamiseksi.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: SYKE, UUS, MTL, MH, Puolustusvoimat, kaupungit ja kunnat Itämeren vaikutusalueella
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä ja erillisillä projektirahoituksilla

Toimenpide 7.2

Laaditaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaille umpeen kasvamisvaarassa oleville merenlahdille hoito- ja kunnostussuunnitelmat. Varataan resursseja niiden pitkäjänteiseen hoitoon.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, Metsähallitus, Puolustusvoimat, Tiek
Aikataulu: 2011–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 7.3

Turvataan arvokkaiden merenrantakallioiden, -sorai-
koiden, -niittyjen ja hiekkarantojen säilyminen kaavoituks-
keinoihin.

Vastuu: Ksv
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, MH, Puolustusvoimat
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 7.4

Turvataan vedenalaisen meriluonnon selvityksissä esiin tulleet monimuotoisuuden kannalta arvokkaat vedenalaiset alueet välttämällä kohteissa maa-ainesten ottoa, läjitystä ja ruoppauksia.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: Ksv, HKR, HelSa, YM, UUS, SYKE
Aikataulu: 2015–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 7.5

Päivitetään öljypäästön varalta ensimmäiseksi suojatavat saariston luontotyypit ja lajistokohteet uusien selvitysten perusteella.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: Pel, WWF
Aikataulu: 2015–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 7.6

Rajoitetaan tehostetusti veneliikennettä merilintujen pesimäalueilla niiden pesimisaikaan, kalojen kutupaikoilla ja muilla luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkailla ranta-alueilla.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: Liv
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 7.7

Selvitetään Itä-Helsingin saariston asemakaavan laadinnan yhteydessä ohjeellisten asemakaavamääräysten tehoa ja tarpeellisuutta veneilyn ohjaamisessa.

Vastuu: Ksv
Yhteistyötahot: Liv, Ymk, HKR
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 7.8

Huolehditaan mereen laskevien jokien ja purojen tilasta niin, että kudulle nousu on mahdollinen ja veden laatu riittävän hyvä taimenille.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: VHSVY, HKR, RKTL, SYKE, UUS, yliopistot, korkeakoulut
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Luonnonmukaisen rannan pituus
- Rantojen umpeenkasvun seuranta
- Rakkoleväkasvustojen ja vedenalaisten putkilokasvikasvustojen laajuus/syvyysjakauma
- Pehmeän pohjan eliöyhteisöt
- Saaristolintujen indikaattorilajien parimäärät
- Kalasto ja kalavarat
- Taimenen esiintymät ja lisääntymispaikat

Tutkimustarpeita

- Vantaanjoen vedenalaisten biotooppien ja lajiston selvitykset

Tavoite 8

Pienvesien merkitys luonnon monimuotoisuudelle vahvistuu ja niiden ympäristön tila parantuu

Toimenpide 8.1

Ruopattaessa pienvesiä, tehdään se osa-alue kerrallaan, jotta vältetään eliöiden häviäminen rannoilta ja pohjasta.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Pienvesiohjelman toteutumisen seuranta
- Pienvesien indikaattorisudenkorennot

Tutkimustarpeita

- Purojen kalalajisto

Tavoite 9

Luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat lähteet ennallistetaan, luonnonmukaiset lammet säilytetään sekä muiden lampien luontoarvoja parannetaan

Toimenpide 9.1

Turvataan luonnonmukaiset ja kunnostettavat lähteet, lähteiköt ja tihkupinnat sekä niiden lähiympäristöt kaavoituksen keinoin (LTJ).

Vastuu: Ksv
Yhteistyötahot: Ymk, HKR
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 9.2

Täydennetään lähteiden ja lähteikköjen kartoitusta kasvilajiston kartoituksilla.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: HKR, Luonnontieteellinen keskusmuseo, yliopistot
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 9.3

Tehdään ennallistamis- ja seurantasuunnitelmat kunnostettaville lähteille.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, yliopistot, Luonnontieteellinen keskusmuseo, asukkaat, koulut
Aikataulu: 2014–2017
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 9.4

Turvataan luonnonmukaisimpien lampien, kuten Kruunuvoorenlammen ja Vuorilahdenlammen, valuma-alueet haitallisilta maankäytön muutoksilta.

Vastuu: Ksv
Yhteistyötahot: Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 9.5

Turvataan rehevien umpeenkasvaneiden lampien luontoarvot hoidon avulla esim. osittaisilla säännöllisillä ruoppaamisilla.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 9.6

Vähennetään lampien ympäristöissä lannoitusta ja muuta ravinnekuormitusta.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Ennallistetut lähteet ja lähteiköt (lkm)
- Luontaiset lähdelajit/vieraat lajit
- Lampien vedenlaatu
- Lampien umpeenkasvun seuranta

5.2.1.2 Metsät ja suot

Tavoite 10

Metsien ja soiden luontaiset piirteet sekä luonnon monimuotoisuutta ylläpitävät prosessit turvataan

Toimenpide 10.1

Vaalitaan perimältään monimuotoisia, monilajisia erikäisiä ja eri-rakenteisia Helsingin alueelle luontaisia metsäalueita ja metsiköitä.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 10.2

Laaditaan hoito-, ennallistamis- ja seurantasuunnitelmat Helsingin laajimmille metsäalueille luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, SYKE, UUS
Aikataulu: 2011–2017
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 10.3

Kehitetään luonnonvarainen metsäalueiden verkosto jättämällä metsäalueiden ytimet, suot, metsäluonnon tärkeät elinympäristöt ja arvokkaat luontokohteet kehittymään luonnontilaisen kaltaisiksi.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 10.4

Sisällytetään katu- ja puisto-osaston suunnitelmiin biotooppi- tai metsäkuviokohtaiset luonnon monimuotoisuutta ja ekologista verkostoa tukevat tavoitteet ja hoito-ohjeet.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, Tiede, luonto- ja asukasjärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 10.5

Laaditaan erilliset hoito-, ennallistamis- ja seurantasuunnitelmat arvokkaille suo-, lehto-, harju- ja luhtakohteille.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv
Aikataulu: 2011–2017
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 10.6

Kehitetään opetuksen kannalta tärkeiden lähimetsäkohteiden hoitoa aluesuunnitelmien yhteydessä.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, koulut, päiväkodit, Opev, Sosv, yliopistot, luonto- ja asukasjärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 10.7

Ehkäistään metsien roskaamista ja pysäköintiä metsiin.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 10.8

Vähennetään kasvillisuuden kulutusta lähimetsissä ohjaamalla kulkua maapuiden, pensastihentymien ja polkuverkoston avulla.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 10.9

Etsitään uusia keinoja metsänpohjan kuluneisuusvaurioiden korjaamiseksi.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Kustannukset: Virkatyönä

Toimenpide 10.10

Suositaan linnustollisesti arvokkailla alueilla monilajista luontaista puustoa ja pensastoa sekä monikerroksista latvusrakennetta.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 10.11

Suositaan pienialaisia metsien uudistamiskohteita. Suositaan kohteissa luontaisesti syntyvää taimikantaa tai istutetaan perimältään sopivaa monimuotoista lajistoa.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 10.12

Lahopuuta jätetään erityisesti sinne, missä on muitakin luontoarvoja, kuten esimerkiksi soille, reheviin lehtoihin ja luhtiin sekä vanhoihin metsiin ja linnustollisesti arvokkaille alueille. Erilaista lahoavaa puuta jätetään myös hoidettaviin kaupunkimetsiin sellaisiin kohtiin, jossa siitä ei ole haittaa lähiasukkaille tai ulkoilijoille.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 10.13

Lisätään järeän maapuun määrää metsissä etenkin kosteikoilla, metsäluhdissa, korvissa, rämeillä ja pienvesien metsäisissä ympäristöissä.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 10.14

Kartoitetaan lahoppuuston määrä ja niistä riippuvainen eliölajisto laajimmilla metsäkohteilla ja metsäisillä luonnonsuojelualueilla.

Vastuu: Ymk (luonnonsuojelualueet), HKR (muut metsäalueet)
Yhteistyötahot: Liv, yliopistot, Metla
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 10.15

Pyritään käyttämään vanhojen arvokkaiden jalopuiden hoidossa samoja menetelmiä kuin puistopuiden hoidossa niiden elinkaaren pidentämiseksi. Jätetään puiden oksat ja kuolleet puut lahoamaan mahdollisimman lähelle kasvupaikkaa.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, asukkaat, luontojärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 10.16

Vältetään hakkuu- ja metsänhoitotoimenpiteitä lintujen pesimäaikaan.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seuraintindikaattorit

- Metsien ja soiden kasvupaikkatyytit, niiden suoje- luaste, ikärakenne ja puulajisuhteet (lkm, pinta-ala, kartta)
- Luonnonvaraisten metsäalueiden osuus metsäpin- ta-alasta
- Metsäalueiden rakenne (avointen alojen osuus/met- säpinta-alasta metsäalueittain)
- Metsien indikaattorilintulajien parimäärät
- Lehtojen indikaattorikasvilajien esiintymät
- Viljavien korprien indikaattorikasvilajien esiintymät
- Lähimetsien kokojakauma, ikärakenne ja puulajisuh- teet
- Lähimetsien heiniintyminen (heinien osuus/varpu- kasvien osuus kenttäkerroksessa)
- Kulttuuriympäristöjen indikaattorilintulajien pari- määrät

- Metsien indikaattorilintulajien parimäärät
- Lahopuun määrä metsäalueittain/metsiköittäin (pökelöt, kelot, järeät maapuut)
- Kokonaishakkuukertymä vuosittain
- Metsien indikaattorilintulajien parimäärät

Tutkimustarpeita

- Metsien biotooppikartoitus
- Metsäluonnon arvokkaiden elinympäristöjen sammalet, jäkälät ja nilviäiset
- Metsälajiston elinvoimaisuutta heikentävät tekijät pienissä lähimetsissä
- Lahopuun määrän arviointimenetelmät

5.2.2 Kulttuuriympäristöt

Tavoite 11

Luonnon monimuotoisuuden lisääminen on yhtenä lähtökohtana viherrakentamisessa ja viheralueiden hoidossa

Toimenpide 11.1

Suunnitellaan paikalliset maaperä- ja kosteusolosuhteet säilyttäviä omaleimaisia luonnonmukaisia pihvoja ja puistoja.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Liv, Ymk, Kv, taloyhtiöt, huoltoyhtiöt, Opev, Sosv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 11.2

Jätetään puistoihin ja pihoihin niittymäisiä ja luonnonmukaisesti kehittyviä alueita monipuolistamaan alueen kasvistoa ja eläimistöä.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Liv, Ymk, Opev, Kv, taloyhtiöt, huoltoyhtiöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 11.3

Istutetaan pihaille ja viheralueille kotimaista alkuperää olevia puu- ja pensaslajeja, pensasaitoja ja puukujanteita. Käytetään myös marjovia lajeja, jotka helpottavat lintujen ravinnonsaantia.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Liv, Ymk, Opev, Kv, taloyhtiöt, huoltoyhtiöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyö

Toimenpide 11.4

Suositaan piholla, parkkipaikoilla ym. soveltuvilla alueilla päällystettyjen pintojen sijasta vettä läpäiseviä pintoja. Hyödynnetään hulevesiä uusien kosteikkojen ja vesialueiden kehittämiseksi ja olemassa olevien kosteikkojen ylläpitämiseksi.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ksv, Kv, taloyhtiöt, huoltoyhtiöt
Uudenmaan tiepiiri
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 11.5

Vältetään lintujen pesimäaikaan niiden pesintää haittaavia hoitotoimia piholla ja puutarhoissa.

Vastuu: HKR, Kv, huoltoyhtiöt, taloyhtiöt
Yhteistyötahot: Ksv, ATT
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 11.6

Vältetään rakennettujen rantojen liiallista perkaamista ja puhdistamista hoitotoimien yhteydessä. Tehdään rakennetuille rannoille ympäristöjä, joissa kalat viihtyvät.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Liv, Ymk, Ksv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 11.7

Arvioidaan ja uudistetaan viherrakentamisen ohjeistusta ja normistoa luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta. Laaditaan Helsingille omat luonnon monimuotoisuuden turvaamisen huomioivat sovellukset ja tarkennukset käytetyistä laatuvaatimuksista ja työohjeista.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Viherympäristöliitto, Rakennustietosäätiö, Ymk
Aikataulu: 2011–2013
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 11.8

Uudistetaan puistonurmien hoito-ohjeet maaperän, vanhojen nurmien ja niiden lajiston (siemenpankin) säilyttämiseksi.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Liv, taloyhtiöt, rakentajat
Aikataulu: 2014–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 11.9

Selvitetään mahdollisuudet perustaa ”maaperäpankki”, johon voidaan kerätä maaperää myös siemenpankkeineen uusiokäyttöä varten.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Liv, taloyhtiöt, rakentajat
Aikataulu: 2014–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Vettä läpäisevän maa-alan osuus pienvesien valuma-alueilla
- Luonnonmukaisten alueiden osuus aluesuunnitelmissa

5.2.2.1 Vanhat puistot

Tavoite 12

Vanhojen puistojen luontoarvot, vanhojen jalopuiden jatkumo sekä perinteisten kasvikantojen monimuotoisuus säilyvät

Toimenpide 12.1

Merkitään arvokkaita luontokohteita sisältävät puisto- ja kartanokokonaisuudet kaavoihin alueiksi, joita kehitetään niiden monimuotoisuusarvoja vaalien. Vahvistetaan niiden yhteyksiä muille viheralueille.

Vastuu: Ksv
Yhteistyötahot: Ymk, HKR
Aikataulu: 2011–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 12.2

Otetaan vanhojen puistojen peruskorjausten ja hoitotoimien lähtökohdaksi luontotyyppien, historiallisen kasvilajiston ja vanha nurmen turvaaminen. Täydennetään vanhojen kartano- ja puistokokonaisuuksien biotooppi- ja kasvikartoituksia esim. opinnäytteinä.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, yliopistot, puutarhaoppilaitokset
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 12.3

Kunnostetaan puistojen vesiaiheita sammakkoeläimille ja muille kosteikkolajeille sopiviksi. Ylläpidetään lepakoille ja linnuille tärkeitä suoja- ja pesäpaikkoja sekä luodaan ekologisia käytäviä puustoisten viheralueiden yhdistämiseksi pensasaitojen ja puukujien avulla.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, yliopistot, Luonnontieteellinen keskusmuseo, tieteelliset seurat
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 12.4

Täydennetään harvinaistuneiden vanhojen kasvikantojen kartoitusta niiden potentiaalisilla esiintymisalueilla vanhoissa puistoissa ja puutarhoissa esim. opinnäytteinä.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, yliopistot, puutarhaoppilatokset
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 12.5

Tunnistetaan uhatuimmat ja harvinaistuneimmat puutarhakasvikannat ja kohdennetaan resursseja niiden suojeluun ja elinvoimaisuuden seurantaan. Turvataan harvinaiset kasvikannat monistamalla niitä ja käyttämällä niitä istutuksissa.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, yliopistot
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 12.6

Tehdään viljelysopimuksia Helsingissä tavattavien vanhojen kasvikantojen ja luonnonkasvien viljelyksessä kaupungin ja asukkaiden tarpeisiin. Myydään taimia esim. Gardeniassa.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Gardenia Helsinki, Ymk, taloyhtiöt, rakentajat, HELKA ry, Maatiainen ry, Hyötykasviyhdistys ry, ryhmä- ja siirtolapuutarhayhdistykset
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä ja erillisenä projektirahoituksena

Toimenpide 12.7

Suositaan perinteisiä puutarhakasvien kantoja pihojen, puistojen ja puutarhojen istutuksissa. Lisätään niiden määrää peruskorjausten yhteydessä.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, taloyhtiöt, ryhmä- ja siirtolapuutarhayhdistykset
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 12.8

Perustetaan Helsingissä tavattavien vanhojen viljely- ja puutarhakasvien kantojen suojapaikkoja, ”karkulaispuistoja”, niiden esiintymäalueille esim. vanhojen piha-piirien, siirtolapuutarhojen ja kartanoiden yhteyteen.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Ksv, luonto- ja asukasjärjestöt, Kv, ryhmä- ja siirtolapuutarhayhdistykset
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 12.9

Ylläpidetään puistoissa eri-ikäistä jalopuustoa vanhojen jalopuiden jatkumon turvaamiseksi. Turvataan jalopuiden jatkumo käyttämällä samoja jalopuulajeja lähiympäristön metsänlaiteiden, tienvarsien ja puukujanteiden puina. Kehitetään jalopuu- ja jalkopuukantojen jatkumon turvaamista aluesuunnitelmien yhteydessä.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 12.10

Seurataan harvinaisten ja uhanalaisten lahoppuusta riippuvaisen eliöstön elinympäristön jatkumon tilaa.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: HKR, yliopistot, Luonnontieteellinen keskusmuseo, tieteelliset seurat ja yhdistykset
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 12.11

Turvataan harvinaisen lahoppuusta riippuvaisen lajiston elinympäristön jatkumo jättämällä kaadetut puut ja poistetut puiden osat mahdollisimman lähelle emopuuta.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Kulttuuriympäristöjen indikaattorilintulajien parimäärät
- Lehtojen indikaattorikasvilajien esiintymät
- Lepakkolajiston esiintyminen
- Biotooppiseuranta
- Vanhojen kasvikantojen esiintyminen
- Vanhojen jalopuiden ikärakenne ja puulajisuhteet puistoittain
- Vanhojen yli 150-vuotiaiden jalopuiden määrä puistoissa
- Vanhoista jalopuista riippuvaisen lajiston esiintyminen

Tutkimustarpeita

- Kulttuuriympäristöjen biotooppiluokitus

5.2.2.2 Maatalousympäristöt

Tavoite 13

Luontoarvojen ja virkistyksen kannalta tärkeät pellot ovat säilyneet viljely- ja laidunkäytössä

Toimenpide 13.1

Turvataan maiseman, virkistyksen ja monimuotoisuuden kannalta arvokkaat viljely- ja laidunkäytössä olevat pellot kaavoituksen keinoin.

Vastuu: Ksv
Yhteistyötahot: HY, Ymk, HKR
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattori

- Viljelyalueet (pinta-ala)

Tavoite 14

Perinteiseen maatalousympäristöön kuuluvien eliölajien esiintymistä ja monimuotoisuutta sekä vesistöjen tilaa elvytetään käyttämällä ympäristöystävällisiä viljelymenetelmiä sekä perustamalla, kunnostamalla ja hoitamalla eliölajien vaatimia elinympäristöjä

Toimenpide 14.1

Otetaan käyttöön luonnonmukaisia ja ympäristöystävällisiä viljelymenetelmiä, kuten luomuviljely, suora kylvö, viherkesannot, torjunta-aineiden vähentäminen, luonnonmukaisten lannoitteiden käyttö ja lannoituksen optimointi.

Vastuu: HKR, HY
Yhteistyötahot: viljelijät, viljelypalstaviljelijät, siirtolapuutarhurit
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 14.2

Peltoja työstetään koneilla keskeltä ulospäin peltolin-
tujen vahingoittumisen estämiseksi.

Vastuu: HKR, HY
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 14.3

Perustetaan tulvaniittyjä usein tulvan alle jääville pel-
loille. Muutetaan veden vaivaamia rantapeltoja laidun-
niityiksi.

Vastuu: HKR, HY
Yhteistyötahot: Ymk, Ksv, Liv, viljelijät
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 14.4

Lisätään laidunnusta tekemällä yrittäjien kanssa sopi-
muksia, joissa sovitaan yrittäjien vastuu laidunnukseen
liittyvistä käytännön järjestelyistä ja valvonnasta.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, HY, yrittäjät
Aikataulu: 2011–2017
Toteutus: Virkatyönä ja budjettirahoituksena

Toimenpide 14.5

Laajennetaan peltojen ja vesistöjen välisiä pientareita,
suojaistoja ja suojavöhykkeitä ja monipuolistetaan
niitä mm. jättämällä paikoitellen puita ja pensasrykel-
miä.

Vastuu: HKR, HY
Yhteistyötahot: Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 14.6

Annetaan peltojen pientareiden kehittyä luontaisesti.
Köyhdytetään pientareiden maaperää niittämällä ja
korjaamalla niittojäte pois.

Vastuu: HKR, HY
Yhteistyötahot: Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 14.7

Monipuolistetaan pellon ja metsän reunavyöhykkeitä
kerroksellisten puustoisten ja avointen kohtien vaih-
telulla.

Vastuu: HKR, HY
Yhteistyötahot: Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 14.8

Huolehditaan vanhojen puiden jatkumosta ja turva-
taan vanhat kookkaat yksittäispuut peltojen metsä- ja
puusaarekkeissa.

Vastuu: HKR, HY
Yhteistyötahot: Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 14.9

Ylläpidetään ja kunnostetaan maatalousympäristöjen linnuille ja lepakoille tärkeät maatalous- ja kartanorakennukset. Rakennetaan lisää erilaisia pesä-, ravinto- ja suojavaikkoja ja vesiaiheita.

Vastuu: HKR, HY
Yhteistyötahot: Liv, luontojärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Maatalousmaan maankäyttöjakauma kokonaisuutena ja valuma-alueittain
- Arvokkaat luontokohteet (LTJ) maatalousalueilla (lkm, pinta-ala)
- Laidunnettu alue (pinta-ala)
- Avo-ojat, kosteikot, suojavaikohyökkeet (lkm)
- Kulttuuriympäristöjen indikaattorilintulajien parimäärät

5.2.2.3 Niityt, kedot

Tavoite 15

Luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat hoitoa ja ennallistamista vaativat kulttuuriniityt kartoitetaan ja niiden arvokasta lajistoa hoidetaan

Toimenpide 15.1

Tehdään arvokasta kasvilajistoa ylläpitävät alueelliset suojele ja hoitosuunnitelmat linnoituskohteille, joilla esiintyy valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti uhanalaista ja silmälläpidettävää putkilo- ja itiökasvilajistoa.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, Tiekke, Museovirasto, UUS, SYKE, MH, Luonnontieteellinen keskusmuseo, puolustusvoimat, yliopistot
Aikataulu: 2011–2013
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 15.2

Uudistetaan maa- ja merilinnoitusten kunnostus- ja hoitomenetelmät laatimalla kohteille luontotyypikohtaiset ohjeet, joiden lähtökohtana on alueen eliölajiston turvaaminen.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, Tiekke, Helen, Museovirasto, UUS, SYKE, MH, Luonnontieteellinen keskusmuseo, puolustusvoimat, yliopistot
Aikataulu: 2014–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 15.3

Täydennetään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden kulttuuriniittyjen kartoitusta ja valitaan kunnostettavat niityt. Laaditaan arvokkaille niitykohteille kohdekohtaiset hoito- ja kunnostussuunnitelmat ja turvataan niiden pitkäjänteinen hoito.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Helen, Liv, luonto- ja asukasjärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 15.4

Otetaan niittyjen hoito- ja kunnostussuunnitelmien lähtökohdaksi alueen lajistokartoitukset, lajien elinympäristövaatimukset ja vuorovaikutussuhteet. Harkitaan tarkoin hoidettavien niittyjen niittoajankohta alueen lajistotietojen pohjalta. Korjataan niittojäte pois.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, Helen, SYKE, UUS, yliopistot
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 15.5

Lisätään saariston perinnebiotoopeilla laidunnusta ja hoitoa. Kehitetään perinnebiotooppien hoitoon liittyvää yhteistyötä eri järjestöjen kanssa.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, luontojärjestöt, Saariston ystävät ry
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 15.6

Tehdään kasvilajiston (esim. kangasajuruohon) palautuskokeiluja.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: HKR, Liv, Helen, SYKE, yliopistot
Aikataulu: 2014–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Niitylajiston esiintyminen
- Uhanalaisten lajien esiintyminen
- Biotooppiseuranta
- Hoidettavat niityt hoitoluokittain (pinta-ala)
- Hoidettavat niittybiotoopit (lkm, pinta-ala)
- Niitylajiston ja typensuosijakasvien osuudet

Tavoite 16

Luonnonniittyjen lajisto on monimuotoista ja niiden eliölajien kannat elinvoimaisia

Toimenpide 16.1

Turvataan arvokkaat kallio- ja merenrantaniittykohteet (LTJ) kaavoituksen keinoin.

Vastuu: Ksv
Yhteistyötahot: Ymk, HKR, Liv, luontojärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattori

- Niittylajiston esiintyminen
- Biotooppiseuranta

Tavoite 17

Helsinki toimii aktiivisesti pääkaupunkiseudun niittyverkoston kehittämiseksi

Toimenpide 17.1

Laaditaan Vantaan- ja Keravanjoen niittyverkostolle kehittämis- ja hoitosuunnitelma yhteistyössä Vantaan kaupungin kanssa.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, luonto- ja asukasjärjestöt, Vantaan ympäristökeskus
Aikataulu: 2014–2017
Toteutus: Virkatyönä ja mahdollisena erillisrahoituksena

Toimenpide 17.2

Rajataan aluesuunnitelmiin hiekka-, hieta- tai moreeni- maille luontaisesti kehittyviä niittyalueita, joita hoidetaan niittyjen hoito-ohjeiden mukaan.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, Kv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 17.3

Täydennetään niittyverkostoa ennallistamalla niitä sopivilla paikoilla.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv, Kv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 17.4

Köyhdytetään peltoheittojen maaperää niittylajistolle sopivaksi niissä kohteissa, joissa maaperän köyhdyttämiselle on hyvät edellytykset.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, UUS, Helen
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 17.5

Hoidetaan johtokatuja arvokkaita niittyjä hoitosuunnitelman mukaan.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Helen, Ymk
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 17.6

Kartoitetaan niittylajistolle arvokkaat liikenneväylien piennaralueet, jotka soveltuvat kasvupaikkaolosuhteiltaan niityiksi ja tukevat niittyverkostoa. Laaditaan niittykohteille hoitosuunnitelma.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Uudenmaan tiepiiri, Ratahallintokeskus, Ymk
Aikataulu: 2014–2017
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 17.7

Vältetään ravinteisen mullan levitystä ja nurmetusta kuivilla ja hiekkapohjaisilla uusilla perustettavilla pientareilla. Annetaan kasvilajiston levitä niille luontaisesti tai kylvetään luonnonkasvien siemeniä.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Uudenmaan tiepiiri, Ratahallintokeskus, Ymk, Liv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 17.8

Monipuolistetaan liikenneväylien piennarten hoitotapoja. Suositetaan osittaista niittoa. Suositeltavin niittoaika on elokuussa. Vältetään niittoa kasvistoltaan merkittävässä kohteissa.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Uudenmaan tiepiiri, Ratahallintokeskus, Ymk, Liv, yliopistot
Aikataulu: 2008–2017
Kustannukset: Virkatyönä

Toimenpide 17.9

Turvataan pitkäjänteinen hoito etenkin paahteisille ja kuiville niittykohteille.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Uudenmaan tiepiiri, Ratahallintokeskus, Helen, Ymk, Liv, puolustusvoimat, yliopistot
Aikataulu: 2008–2017
Kustannukset: Virkatyö

Toimenpide 17.10

Laaditaan julkaisuja Helsingin uhanalaisista, silmälläpidettävistä ja muuten huomion arvoisista eliölajeista.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: HKR, Tieke, UUS, SYKE, yliopistot
Aikataulu: 2008–2017
Kustannukset: Virkatyö

Seurantaindikaattorit

- Niittyjen alueellinen yhteneväisyys (keskimääräinen välimatka ja kartta)
- Liikenneväylien niittykohteet (lkm, pinta-ala)
- Johtokatuojen niittykohteet (lkm, pinta-ala)
- Niittylajiston esiintyminen

5.2.2.4 Muut kulttuuriympäristöt

Tavoite 18

Jouto- ja täyttömaiden luontotyyppit ja eliölajisto säilyvät monimuotoisina

Toimenpide 18.1

Säilytetään maansiirron yhteydessä maaperän arvokas lajisto, siemenpankki ja maannoksen rakenne uudelleen käytettäväksi. Laaditaan maantäytön uusi ohjeistus.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv
Aikataulu: 2011–2013
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 18.2

Perustetaan ruderaattilajistoltaan monimuotoisille alueille ruderaattipuistoja, joissa ylläpidetään paljaan maan, avointen ja pensoittuvien elinympäristöjen mosaiikkia.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Ksv, Liv, yliopistot, luontojärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 18.3

Laaditaan kohdekohtaiset hoitosuunnitelmat luontoarvoja omaaville täyttömaa-alueille niillä esiintyvien eliölajien monimuotoisuuden säilyttämiseksi.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Ksv, Liv, yliopistot, luontojärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Ruderaatteina hoidettavat alueet (lkm, pinta-ala)
- Ruderaateille tyypilliset lintulajit
- Ruderaateille tyypilliset hyönteislajit

Tavoite 19

Liikuntapuistojen ja golfkenttien luontoarvot lisääntyvät

Toimenpide 19.1

Laaditaan kaupungin liikuntapuistoille luonnon monimuotoisuutta lisäävät ja ekologista verkostoa tukevat hoitosuunnitelmat.

Vastuu: Liv
Yhteistyötahot: Ymk, HKR, yliopistot
Aikataulu: 2008–2013
Kustannukset: Virkatyönä

Toimenpide 19.2

Edellytetään, että yrittäjät laativat golfkentille luonnon monimuotoisuutta lisäävät ja ekologista verkostoa tukevat hoitosuunnitelmat.

Vastuu: Kv
Yhteistyötahot: Yrittäjät, Liv, Ymk, HKR, yliopistot
Aikataulu: 2008–2010
Kustannukset: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Sammakkoeläinten esiintyminen
- Kulttuurialueiden indikaattorilintulajien parimäärät

Tavoite 20

Siirtola- ja ryhmäpuutarhojen, kesämaja-alueiden ja viljelypalstojen käyttö ei vaikuta haitallisesti ympäröivän luonnon tilaan.

Toimenpide 20.1

Laitetaan puutarhojen ja palstojen vuokrasopimukseen ehdoksi, että vieraslajien leviäminen ympäröivään luontoon tulee estää.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, SYKE
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 20.2

Laitetaan mökkien vuokrasopimuksiin ehdoksi, että lahoppuuta tai muuta puuainesta ei saa kerätä viheralueilta.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Liv
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä

Seurantaindikaattorit

- Vieraslajiseuranta

5.2.3 Ympäristövastuullisuuden edistäminen

Ympäristövastuullisuuden edistämiseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet sisältävät tiedotukseen, vuorovaikutukseen, koulutukseen liittyviä ehdotuksia.

Tavoite 21

Helsingin asukkaat, päättäjät ja kaupungin henkilöstö ovat tietoisia Helsingin luonnon erityispiirteistä ja niihin kohdistuvista uhkista ja tuntevat vastuunsa luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta.

5.2.3.1 Julkaisut

Toimenpide 21.1

Laaditaan yhteistyökumppaneiden kanssa tietopaketteja Helsingin luonnon erityispiirteistä ja monimuotoisuudesta sekä ekosysteemipalveluista.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: Helsingin vesi, Helen, HelSa, Liv, HKR, Ksv, asukas- ja luontojärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä ja projektirahoituksena

Toimenpide 21.2

Päivitetään Helsingin maasto-opetuskohteet -julkaisu.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: HKR, Opev, koulut, luontojärjestöt, tieteelliset seurat, luontoharrastajat
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 21.3

Kartoitetaan ala-asteille ja päiväkodeille sopivat lähi-luonnon opetus- ja retkikohteet.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: HKR, Opev, Sosv, asukas- ja luontojärjestöt, luontoharrastajat, yliopistot
Aikataulu: 2011–2013
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 21.4

Laitetaan virastojen julkaisemat (vanhat ja uudet) luontoon liittyvät julkaisut, erilliset luontoselvitykset ja asukaskyselyt kaupungin internet-sivuilla. Tiedotetaan sivuista mm. Helka ry:n ja kaupunginosien internet-sivuilla.

Vastuu: Ymk, HKR, Ksv, Liv, Helen, HelSa
Yhteistyötahot: HELKA ry, luonto- ja asukasjärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

5.2.3.2 Koulutus

Toimenpide 21.5

Järjestetään räätälöityä koulutusta ja tietopaketteja eri työntekijäryhmille Helsingin luonnon erityispiirteistä, ekosysteemien toimivuudesta ja luonnon tarjoamista hyödyistä.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: Ksv (laatuseminaari), HKR, Liv, yliopistot, korkeakoulut, järjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä ja konsulttityönä

Toimenpide 21.6

Kehitetään jatkuvasti ammattitaitoa Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen ja kehittämiseen liittyvistä asioista.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: yliopistot, korkeakoulut, tieteelliset seurat, luontojärjestöt
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 21.7

Sovitetaan yhteen eri virastojen tietojärjestelmät ja rekisterit, jotta tietojen siirtäminen ja yhdisteleminen ohjelmien välillä on helppoa. Järjestetään henkilökunnalle koulutusta eri järjestelmien käytöstä ja sovellusten yhteensovittamisesta.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: HKR, Ksv Liv, Kv
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

5.2.3.3 Kampanjat, ohjeet ja esitteet

Toimenpide 21.8

Laaditaan esite keinoista, joilla jokainen voi edesauttaa luonnon monimuotoisuutta lähiympäristössään (puutarhajätteiden kompostointi, puutarhakasvivalinnat, luonnonvaraisten eläinten ja kasvien huomioiminen)

Vastuu: Ymk
Kohderyhmä: asukkaat
Yhteistyötahot: luonto- ja asukasjärjestöt, Gardenia Helsinki, luontokoulu, koulut, päiväkodit, Zoo
Aikataulu: 2011–2013
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 21.9

Järjestetään kampanja Helsingissä tavattavista haitallisista vieraista lajeista ja keinoista niiden leviämisen ehkäisemisessä.

Vastuu: Ymk
Kohderyhmä: asukkaat, kaupungin työntekijät, päättäjät
Yhteistyötahot: HKR, luonto- ja asukasjärjestöt, Gardenia Helsinki, luontokoulu, Opev, Sosv
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 21.10

Laaditaan esite lahoppuun merkityksistä kaupunkiluonnolle ja näyttely lahoppulajistosta.

Vastuu: Ymk
Kohderyhmä: asukkaat, kaupungin työntekijät, päättäjät
Yhteistyötahot: Luontojärjestöt, yliopistot, Gardenia Helsinki, luontokoulu, koulut, päiväkodit
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 21.11

Laaditaan luonnon monimuotoisuutta turvaavat suositukset pihojen ja puutarhojen hoitoa ja kunnostusta varten.

Vastuu: Ymk
Kohderyhmä: huoltoyhtiöt, kiinteistöt
Yhteistyötahot: HKR, Kv, Att, luontojärjestöt
Aikataulu: 2011–2013
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 21.12

Tiedotetaan paikallisesti arvokkaista perinteistä kasvilajeista yhteistyössä HELKA ry:n ym. järjestöjen kanssa.

Vastuu: Hkr, Ymk
Kohderyhmä: asukkaat
Yhteistyötahot: HELKA ry, asukas- ja luontojärjestöt
Aikataulu: 2008–2010
Toteutus: Virkatyönä

Tavoite 22

Luontokoulu- ja luontoretki- ja kummikoulutoimintaa kehitetään

Toimenpide 22.1

Kehitetään kummikoulutoimintaa, etenkin pienvesien osalta.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: Opev, Sosv, tieteelliset seurat, asukas- ja luontojärjestöt, yliopistot
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 22.2

Kehitetään luontopalveluita, luontopolkuja ja virkistyskäyttöä mautilojen, kartanoiden ja rantojen ympäristössä mm. rakentamalla luonnon ja maiseman tarkkailupaikkoja.

Vastuu: HKR
Yhteistyötahot: Ymk, Opev, Sosv, asukas- ja luontojärjestöt, luontoharastajat
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 22.3

Järjestetään järjestöjen kanssa yhteisiä lajintuntemuskursseja, teemapäiviä ja seminaareja Helsingin luonnon erityispiirteistä.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: HKR, asukkaat, asukas- ja luontojärjestöt, tieteelliset seurak, Luonnontieteellinen keskusmuseo, SYKE, yliopistot
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

Toimenpide 22.4

Suunnitellaan ja järjestetään teemaretkiä, joissa esitellään huonosti tunnettuja lajiryhmiä ja ekosysteemi-palveluita.

Vastuu: Ymk
Yhteistyötahot: HKR
Aikataulu: 2008–2017
Toteutus: Virkatyönä

6. Resurssitarpeet

Pääosin ohjelma toteutetaan virkatyönä tai konsultti-ym. muuna asiantuntijatyönä virastojen talousarvioiden puitteissa. Esimerkiksi tiedotus ja koulutus toteutetaan hajautetusti, kuten myös vuorovaikutteisuuden kehittäminen, joka on jo käynnissä virastoissa.

Laajimpiin hankkeisiin täytyy virastojen suunnata määrärahoja ainakin väliaikaisesti uudella tavalla. Tällaisia hankkeita ovat esimerkiksi kulttuuriympäristöjen ja vesiluonnon kunnostukset, luontotietojärjestelmän kehittäminen, kulunohjaus viheralueilla, vihersillat ja luonnonsuojelualueiden valaistuksen kehittäminen. Muutamiin laajoihin hankkeisiin on järjestettävä keskitetty erillisrahoitus tai virastojen on koottava yhteisrahoitus. Myös kaupungin ulkopuolista rahoitusta voidaan hakea. Tällaisista hankkeista monet liittyvät tutkimusyhteistyöhön. Niitä ovat esimerkiksi kulttuuriympäristöjen ja vesiluonnon inventoinnit, lahoppukar-toitus ja biotooppikartoitus.

7. Seuranta

Tavoitteiden toteutumista seurataan sekä seurantaindikaattoreilla että viiden vuoden välein tehtävän kyselyn ja sen tuloksista koottavan seurantaraportin avulla. Seurantaindikaattorit ja niistä vastaavat virastot on lueteltu ohjelman toimenpideosassa. Seurantaindikaattorit sisällytetään soveltuvin osin ympäristökeskuksen kokoamaan ympäristötilastoon, joka on nähtävissä osoitteessa <http://www.helsinginymparistotilasto.fi>

Tavoitteiden toteutumista arvioi kaupungin ympäristöjohtoryhmä. Toimenpiteiden toteutumisen seurannasta vastaa ympäristökeskus.

Lyhenteet:

Helsingin kaupunki

Att	asuntotuotantotoimisto
Helen	Helsingin energia
HelSa	Helsingin Satama
HKR	rakennusvirasto
Ksv	kaupunkisuunnitteluvirasto
Kv	kiinteistövirasto
Liv	liikuntavirasto
Opev	opetusvirasto
Pel	pelastuslaitos
Sosv	sosiaalivirasto
Tieke	tietokeskus
Zoo	Korkeasaari
Ymk	ympäristökeskus

Muut

HELKA ry	Helsingin kaupunginosayhdistysten liitto HELKA ry
Helsingin vesi	nykyisin HSY Vesi (Helsingin seudun ympäristöpalvelut/Vesi)
HY	Helsingin yliopisto
Tielaitos	nykyisin Liikenneviraston tieosasto
Ratahallintokeskus	nykyisin Liikenneviraston rautatieosasto
Metla	Metsäntutkimuslaitos
MH	Metsähallitus
RKTL	Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
SYKE	Suomen ympäristökeskus
MTL	Merentutkimuslaitos, nykyisin SYKE:n Merikeskus
YM	ympäristöministeriö
UUS	Uudenmaan ympäristökeskus, nykyisin Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus, Uusimaa
VHSVY	Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys ry
WWF	Maa- ja metsätalouden ympäristökeskus

Ohjausryhmä

professori Jari Niemelä (tutkija Stephen Venn varalla)	Helsingin yliopiston bio- ja ympäristötieteiden laitos
professori Veli-Pekka Salonen (professori Juha Karhu varalla)	Helsingin yliopiston geologian laitos
Kati Vierikko (Christina Lindén varalla)	Helsingin luonnonsuojeluyhdistys
Maija Sipilä	Helsingin kaupunginosayhdistys ry HELKA
toimistopäällikkö Matti Eronen (suunnittelija Liisa Kuokkanen-Suomi ja maisema-arkkitehti Kaisa Rodriguez varalla)	kaupunkisuunnitteluvirasto
eläintarhan johtaja Seppo Turunen (kuraattori Kirsi Pynnönen varalla)	korkeasaaren eläintarha
projektipäällikkö Hannu Airola	liikuntavirasto
luontoasiantuntija Tuuli Ylikotila (syksyllä 2007 Markku Heinonen), metsäsuunnittelija Tiina Saukkonen	rakennusvirasto
tutkija Inkeri Vähä-Piikkiö tietokeskus, luonnonsuojelujohtaja Ilkka Heikkinen	ympäristöministeriö
suojelusihteri Mari Pihlajaniemi	Tringa ry
ympäristötutkimuspäällikkö Päivi Kippo-Edlund (puheenjohtaja)	ympäristökeskus
johtava ympäristötutkija Liisa Autio ja syksystä 2007 alkaen johtava ympäristötutkija Jari-Pekka Pääkkönen (varapuheenjohtaja)	ympäristökeskus
kaupunkiekologi Kaarina Heikkinen (projektipäällikkö)	ympäristökeskus
projektisihteri Maria Pohjamo (sihteri)	ympäristökeskus

Työryhmä

luontoasiantuntija Tuuli Ylikotila (syksyllä 2007 Markku Heinonen) ja metsäsuunnittelija Tiina Saukkonen	rakennusvirasto
kaupunkiekologi Kaarina Heikkinen (projektipäällikkö)	ympäristökeskus
johtava ympäristötutkija Liisa Autio ja syksystä 2007 alkaen johtava ympäristötutkija Jari-Pekka Pääkkönen (varapuheenjohtaja)	ympäristökeskus
projektisihteri Maria Pohjamo (sihteri)	ympäristökeskus
projektisuunnittelija Minna Kärki	ympäristökeskus
ympäristötarkastaja Raimo Pakarinen	ympäristökeskus
ympäristötarkastaja Antti Salla	ympäristökeskus

Käsitteitä

Avainlaji

Avainlajit, kuten vanha tammi ja rakkolevä, muodostavat elinympäristön monille muille lajeille. Avainlajien tuhoaminen hävittää koko eliöyhteisön.

Biotooppi

Kasvupaikka tai eliöiden elinympäristö, jossa vallitsevat samankaltaiset ympäristötekijät.

Ekologinen verkosto

Ekologinen verkosto koostuu luonnon ydinalueista ja ekologisista käytävistä. Ekologisen verkosto turvaa eliöiden elin- ja leviämismahdollisuudet. Eri eliölajeilla on erilaiset ekologiset verkostot.

Ekosysteemi

Ekosysteemit ovat mikro-organismien, kasvien ja eläinten muodostamien eliöyhteisöjen ja elottoman luonnon muodostamia toiminnallisia kokonaisuuksia.

Ekosysteemipalvelut, ekosysteemihyödyt

Luonnon ihmiselle tuottamia ilmaisia palveluita, joita ihmiset arvostavat. Sillä ei tarkoiteta vain yksittäisiä asioita vaan suurempia kokonaisuuksia, ekosysteemejä ja niiden tuottamia hyötyjä ihmiselle.

Ekosysteemilähestymistapa

Ekosysteemien luontaisten prosessien, ekosysteemi-toiminnan ja ekosysteemipalveluiden turvaaminen luonnonalueiden suojelussa, hoidossa sekä niiden kestävässä käytössä.

Elinympäristön jatkumo

Tiettyjen olosuhteiden ajallinen ja paikallinen jatkuminen siihen sopeutuneelle lajistolle soveliaana elinympäristönä, esim. niittyverkosto tai lahoppuujatkumo.

Geologinen monimuotoisuus

Maankamaran monimuotoisuus; kivilajien, maalajien, niiden ominaisuuksien ja muodostumatyyppien moninaisuus.

Helsingin arvokkaat luontokohteet

Helsingin alueen arvokkaat geologiset, lepakko-, lintu- ja putkilokasvikohteet, jotka on tallennettu Luontotietojärjestelmään (LTJ).

LTJ, Luontotietojärjestelmä

Luontotietojärjestelmä on Helsingin ympäristökeskuksen ylläpitämä järjestelmä, jossa voi tarkastella kaupungin luontoaineistoja karttapohjalla. LTJ sisältää tiedot luonnonsuojelualueista ja arvokkaista luontokohteista.

Luonnon monimuotoisuus

Elollisen luonnon monimuotoisuudella eli biodiversiteetillä tarkoitetaan lajien, ekosysteemien ja elinympäristöjen monimuotoisuutta sekä lajien sisäistä perinnöllistä monimuotoisuutta. Kullakin tasolla esiintyvä monimuotoisuus voi säilyä vain jos sitä edeltävän tason monimuotoisuus säilyy.

Luontotyyppi

Maantieteellisesti rajattava alue, jossa vallitsevat alueelle luonteenomaiset ympäristöolot ja alueelle tyypillinen kasvillisuus ja eläinlajisto.

Maapuu

Maapuu tarkoittaa maassa olevaa lahoavaa puuta tai puunosaa. Monimuotoisuuden kannalta kaikenlainen maapuu on arvokasta, mutta erityisesti järeät maapuut ovat arvokkaita lukuisille hyönteisille, nilviäisille, sammalille, käävillä ja muille sienille.

Perinnebiotooppi

Perinnebiotooppeja on laidunnettu tai käytetty rehun tuotantoon maataloustuotannossa. Tällaisia ovat esimerkiksi niityt ja hakamaat.

Ruderaatti

Ruderaattialue tarkoittaa jatkuvasti kulutuksen tai muun toiminnan takia avoimena pysyvää aluetta, jossa kasvaa pioneerilajistoa. Ruderaatit ovat arvokkaita alueita useille linnuille ja hyönteisille niiden paahteisuuden ja avoimuuden takia.

Vieraslaji

Luontoon levinnyttä tulokaslaji, joka ei alun perin ole kuulunut ekosysteemiin eikä olisi pystynyt sinne itsenäisesti leviämään. Vieraslaji on ylittänyt luontaiset leviämisesteet, kuten mantereeseen, meren tai vuoriston, ihmisen tietoisella tai tahattomalla myötävaikutuksella. Osa vieraslajeista voi olla haitallisia.

Arvokkaan luonnon tunnusmerkit

Viherverkosto

- Ekosysteemien toimivuus
- Ekologisen verkoston toimivuus ja kattavuus

Maa- ja kallioperä

- Silokalliot, joissa on jäätikön kulutusmerkkejä
- Maisemallisesti arvokkaat kalliialueet, suuret jyrkänteet, siirrokset ja luolat
- Harjut, rantamuodostumat ja moreenimuodostumat
- Luonnonmukaisen maankamaran alueet kantakaupungissa
- Helsingille tyypillisten kivilajien ja mineraalien edustavat esiintymät
- Harvinaiset mineraalit ja kivilajit
- Historialliset kaivokset ja louhokset
- Hiidenkirnut ja vastaavat muodostumat
- Suuret siirtolohkareet
- Turvekerrostumat, kuorisorakerrostumat
- Lähteet, lähteiköt

Vesistöt, rannat, saaristo

- Ulkosaariston lintuluodot
- Harjusaaret ja vedenalaiset harjut
- Matalat merenlahdet, Vantaanjoen suisto
- Laajat rantavallit
- Kalliolammikot, kallioisoistumat
- Tulva-alueet
- Uposkasvillisuus
- Vedenalaiset niityt
- Luonnonmukaiset rannat
- Syväälle ulottuvat monipuoliset vedenalaiset kasvillisuusvyöhykkeet
- Avoimet vyöhykkeiset merenrantaniityt, nummet, kalliot
- Hiekka- ja kivikorannat ja niiden paahdeympäristöt
- Vantaanjokivarsi
- Purot ja ojat ja niiden lähiympäristö
- Lammet ja niiden lähiympäristö, luonnonmukaiset lammen valuma-alueet
- Luonnonmukaiset ja kunnostettavissa olevat lähteet, lähteiköt, tihkupinnat ja lähdenorot sekä niiden välittömät lähiympäristöt

- Veden hyvä laatu, hapellinen pohja
- Kalojen lisääntymisalueet, kutusoraikot, vaellus- ja nousureitit
- Kosket, kivikot, soraikot
- Kosteikot, kalliolammet, soistumat
- Kivet ja lahoppuut pienvesissä ja pienvesien välittömässä lähiympäristössä
- Merellinen avainlaji: rakkolevä
- Sini- ja liejusimpukka
- Valkokatka ja halkoisjalkaiset
- Vaelluskalojen lisääntyminen puroissa
- Vuollejokisimpukan esiintyminen
- Saariston indikaattorilintulajeja: haahka, kala-, selkä- ja naurulokki, tiirat

Metsät ja suot

- Vanhat yli 150-vuotiaat luonnontilaisen kaltaiset metsät
- Lähiluonnon metsälaiikut, joissa vallitsee alkuperäinen kasvillisuus
- Saaristometsät ja niiden vyöhykkeisyys sisäsaaristosta ulkosaaristoon
- Luonnonmukaisten lähteiden, purojen ja norojen sekä lampien välittömät metsäiset lähiympäristöt
- Jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät
- Luonnonmukaiset ja ennallistettavissa olevat suot (korvet, rämeet, nevat), soistumat, suojuotit ja suopurot
- Korvet, erityisesti lehtokorvet, saniaiskorvet ja muut rehevät korvet
- Kuusivaltaiset rehevät sekametsät, joissa pienvesiä ja lehtipuutihentymiä
- Tuoreet ja lehtomaiset kankaat, joissa on sekapuustoa ja vanhaa lehtisekapuustoa
- Lehdot, joissa on multava maaperä, saniaisia, monimuotoinen ruoho- ja heinärajisto sekä runsas ja monilajinen lehtopensasrajisto
- Lehdot, joissa on kookkaita ja lahovikaisia jalopuita ja pähkinäpensaita
- Lehdot, joissa on vanha kookas koloisa lehti- ja havupuusto
- Kuivien kalliometsien kelot ja pystyyn kuolleet puut
- Harjualueiden karut männikköiset kalliometsät
- Lehtipuustoiset metsäluhdat, joissa on pysyvä pintavesivaikutus
- Merenrantaluhdat, runsasruohoiset ruokoluhdat, tervaleppäluhdat, niittyluhdat
- Säännöllisesti tulvivat Vantaanjoen tulvametsät ja rantaluhdat, joissa esiintyy lehti- tai havupuustoa

- Hakamaat, metsäniityt, luhtaiset perinnebiotoopit ja laidunalueet
- Avoimet reunametsät vanhoilla laidunalueilla ja etelään-länteen-itään suuntautuneet monikerrokselliset ja monilajiset puustoiset reunametsät
- Avainlajit: vanhat jalopuut, haapa, raita, pähkinäpensas, tervaleppä
- Eri-ikäinen puusto, puuston kerroksellisuus, pensastiheiköt ja ylispuut
- Vanhat lahovikaiset lehti-, havu- ja jalopuut
- Koloisat lehti- ja jalopuut
- Vanhat kilpikaarnamännyt
- Lahopuusto: pökkelöt, kelot ja maassa olevat lahopuut (maapuut)
- Järeät havu- ja lehtimaapuut, tuulenskaatorungot
- Metsien indikaattorilintulajeja: nuoli-, varpus- ja kananaukka
- Vanhemman metsän indikaattorilintulajit: puukiipijä (kuusikot), pikkusieppo
- Lehtomaisen metsän indikaattorilintulajeja: sirittäjä, mustapääkerttu, kultarinta
- Havumetsien indikaattorilintulajeja: peukaloinen, hömö-, kuusi- ja töyhtötiainen
- Lähimetsien indikaattorilintulajeja: satakieli (pensaikot), hippiaäinen (havumetsät), lehtokerttu (lehtimetsät)

Kulttuuriympäristöt

- Monipuoliset kartanoympäristöt, joissa vanhoja maatalousrakennuksia, vanhaa lehtipuustoa, vesiaiheita
- Vanhat rehevät puistot ja hautausmaat, joissa runsaasti erilaisia puita, vanhoja jalopuita, pensaita ja pensasaitoja
- Sotahistorialliset muinaismuistokohteet, joissa esiintyy uhanalaista lajistoa ja monimuotoista keto- ja niitylajistoa
- Laajat viljelymaa-, laidunniitty- ja kesanto/niittykokoaisuudet avo-ojineen ja metsäsaarekkeineen
- Siirtolapuutarhat ja niiden vanhat mökit, pensaikot, pensasaidat, hedelmäpuut, rehevät ojanvarret
- "Villiintyneet" puutarhat ja pihapiirit, joissa mm. vanhoja puita, pensaita, maatiaislajikkeita, mesikasveja
- Perinnebiotoopit, joita hoidetaan pitkäjänteisesti ja joissa vallitsee monipuolinen matala niitylajisto tai joiden monimuotoisuutta voidaan palauttaa hoitotoimin

- Lintujen muuonakaiset levähdysalueet pelloilla ja nurmilla
- Pellon- ja oijenpienareet, suojakaistat
- Vesistöjen ja peltojen suojavyöhykkeet
- Peltoaukeiden metsä-, puu-, pensas- ja kivisaarekkeet
- Kosteikot, avo-ojat ja laskeutusaltaat maatalousalueilla
- Vanhat maatalous- ja kartanorakennukset
- Niukkakasvuiset kulutuksen takia avoimena pysyvät ruderaattialueet, ja niiden maapaljastumat
- Täyttömäkien laajat paikoin pensaikkoiset ruohostoalueet
- Vanhat ja leveät tienpienareet, avoimet rata-alueet
- Kalliokedot, etenkin kalkki-, liuske- ja gneissikallioiden kedot ja niityt
- Avainlajit: vanhat jalopuut ja niiden alueellinen jatkumo
- Puukujanteet ja pensasaitarivit
- Runsasravinteiset emäksiset kivet ja kiviaidat
- Kalkkipitoiset sementtirakenteet ja vallit mm. linnoituksissa
- Paahteiset kalliot, kivikot, louhikot
- Sora-, hiekka- ja hieta-alueet, joilla esiintyy niitty- ja ketolajistoa
- Lahopuusto avoimissa ja sulkeutuneissa ympäristöissä
- Vanhat kartano- ja huvilakulttuurin seuralaislajit ja vanhat perinteiset kasvikannat
- Vanhat nurmet ja niiden siemenpankki
- Venäläistulokkaat, nurmisiementulokkaat, viljelyjäänteet, viljelykarkulaiset ja muut vanhat rikka- ja nurmikasvit
- Peltolintujen indikaattorilajit: kiuru, töyhtöhyppä, pensastasku, isokuovi
- Kulttuuriniittyjen indikaattorilintulajit: ruisräikkä, pensastasku, kivitasku
- Ruderaattialueiden indikaattorilintulajit: tikli, hempo, urpiainen (talvella, talventörröttäjät), vuorihempo (talvella)

Toimenpide-ehdotukset ja niiden toteutusaikataulu virastoittain:

Ympäristökeskus		2008	2011	2014
		2010	2013	2017
Yleiset toimenpiteet				
1.1	Perustetaan pääkaupunkiseudun kuntien työryhmä, joka koordinoi ilmastomuutoksen luonnon monimuotoisuudelle aiheuttamien haitallisten vaikutusten seurantaa ja ehkäisyä.	x	x	x
2.4	Kehitetään virastoihin kannustinjärjestelmiä, jotka huomioivat luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden turvaamisen Helsingissä.	x		
3.4	Vähennetään valaistusta tärkeimmissä lepakko- ja lintukohteissa.	x	x	x
4.1	Tehdään biotooppikartoitus Helsingin alueelta ja käytetään aineistoa maankäytön ja hoidon suunnittelussa sekä ympäristön tilan seurannassa.	x	x	x
4.2	Kuvataan Helsingin geologiset alueet, geotooppikuviot, maaperäkartojen ja kallioperäkartan perusteella.	x		
5.1	Kehitetään LTJ:n sisältöä kartoittamalla lajistoa ja tarkentamalla luontokohteiden arvotusta ja kohdetietojen vertailukelpoisuutta.	x	x	x
5.2	Laaditaan koko kaupunkia kuvaavia teemakarttoja arvokkaista luonto- ja lajikohteista LTJ:ään palvelemaan maankäytön suunnittelua. Päivitetään kartat aina aineistojen muuttuessa.	x	x	x
5.3	Kehitetään uhanalaisten eliölajien suojelua yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Laaditaan niiden elinympäristöille hoitosuosituksia tai suojelusuunnitelmat.	x	x	x
5.6	Laaditaan Helsingin vieraslajistrategia, jonka toimenpiteillä ehkäistään luonnon monimuotoisuudelle haitallisimpien tulo-kaslajien leviäminen eri elinympäristöissä.	x		
Toimenpiteet elinympäristöittäin				
Luonnonympäristöt				
Vesialueet				
7.1	Tiivistetään yhteistyötä Itämeren vesiluonnon monimuotoisuuden ja veden laadun parantamiseksi.	x	x	x
7.4	Turvataan vedenalaisen meriluonnon selvityksissä esiin tulleet monimuotoisuuden kannalta arvokkaat vedenalaiset alueet välttämällä kohteissa maa-ainesten ottoa, läjitystä ja ruoppauksia.			x
7.5	Päivitetään öljypäästön varalta ensimmäiseksi suojattavat saariston luontotyypit ja lajistokohteet uusien selvitysten perusteella.			x
7.6	Rajoitetaan tehostetusti veneliikennettä merilintujen pesimäalueilla niiden pesimisaikaan, kalojen kutupaikoilla ja muilla luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkailla ranta-alueilla.	x	x	x

7.8	Huolehditaan mereen laskevien jokien ja purojen tilasta niin, että kudulle nousu on mahdollinen ja veden laatu riittävän hyvä taimenille.	x	x	x
9.2	Täydennetään lähteiden ja lähteikköjen kartoitusta lajistokartoituksilla.	x		
Metsät ja suot				
10.14	Kartoitetaan lahoppuuston määrä ja niistä riippuvainen eliölajisto laajimmilla metsäkohteilla ja metsäisillä ls-alueilla.	x		
Kulttuuriympäristöt				
Vanhat puistot				
12.10	Seurataan harvinaisen ja uhanalaisen lahoppuusta riippuvaisen eliöstön elinympäristön jatkumon tilaa.	x		x
Niityt, kedot				
15.6	Tehdään kasvilajiston (esim. kangasajuruohon) palautuskokeiluja.			x
Ympäristövastuullisuuden edistäminen				
17.10	Laaditaan julkaisuja Helsingin uhanalaisista, silmälläpidettäviä ja muuten huomionarvoisista eliölajeista	x	x	x
21.1	Laaditaan yhteistyökumppaneiden kanssa tietopaketteja Helsingin luonnon erityispiirteistä ja monimuotoisuudesta sekä ekosysteemipalveluista.	x	x	x
21.2	Päivitetään Helsingin maasto-opetuskohteet -julkaisu.	x		
21.3	Kartoitetaan ala-asteille ja päiväkoteille sopivat lähiluonnon opetus- ja retkikohteet.		x	
21.4	Laitetaan virastojen julkaisemat (vanhat ja uudet) luontoon liittyvät julkaisut, erilliset luontoselvitykset ja asukaskyselyt kaupungin internet-sivuilla. Tiedotetaan sivuista mm. HELKA ry:n ja kaupunginosien internet-sivuilla.	x	x	x
21.5	Järjestetään räätälöityä koulutusta ja tietopaketteja eri työnteekijäryhmille Helsingin luonnon erityispiirteistä, ekosysteemien toimivuudesta ja luonnon tarjoamista hyödyistä.		x	
21.6	Kehitetään jatkuvasti ammattitaitoa Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen ja kehittämiseen liittyvistä asioissa.	x	x	x
21.7	Sovitetaan yhteen eri virastojen tietojärjestelmät ja rekisterit, jotta tietojen siirtäminen ja yhdisteleminen ohjelmien välillä on helppoa. Järjestetään henkilökunnalle koulutusta eri järjestelmien käytöstä ja sovellusten yhteensovittamisesta.	x	x	x
21.8	Laaditaan esite keinoista, joilla jokainen voi edesauttaa luonnon monimuotoisuutta lähiympäristössään (puutarhajätteiden kompostointi, puutarhakasvivalinnat, luonnonvaraisten eläinten ja kasvien huomioiminen).		x	
21.9	Järjestetään kampanja Helsingissä tavattavista haitallisista vieraista lajeista ja keinoista niiden leviämisen ehkäisemiseksi.	x		
21.10	Laaditaan esite lahoppuun merkityksistä kaupunkiluonnolle ja näyttely lahoppulajistosta.	x		

21.11	Laaditaan luonnon monimuotoisuutta turvaavat suositukset pihojen ja puutarhojen hoitoa ja kunnostusta varten.		x	
21.12	Tiedotetaan paikallisesti arvokkaista vanhoista kasvilajeista yhteistyössä HELKAN ym. järjestöjen kanssa.	x	x	x
22.1	Kehitetään kummikoulutoimintaa, etenkin pienvesien osalta.	x	x	x
22.3	Järjestetään järjestöjen kanssa yhteisiä lajintuntemuskursseja, teemapäiviä ja seminaareja Helsingin luonnon erityispiirteistä.	x	x	x
22.4	Suunnitellaan ja järjestetään teemaretkiä, joissa esitellään huonosti tunnettuja lajiryhmiä ja ekosysteemipalveluita.	x	x	x

Kaupunkisuunnitteluvirasto

Yleiset toimenpiteet

2.1	Otetaan ekosysteemihyötyjen, luonnon monimuotoisuuden ja arvokkaiden luontokohteiden (LTJ) turvaaminen lähtökohdiksi maankäytön suunnittelussa, kaavoituksessa ja ympäristönhoidossa.	x	x	x
2.2	Otetaan asukas- ja luontojärjestöt mukaan tärkeimpiin maankäytön ja ympäristön hoidon suunnitteluprosesseihin. Hyödynnetään asukkaiden kokemuksellisia arvoja maankäytön ja hoidon suunnittelussa.	x	x	x
2.3	Varmistetaan, että luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeimmissä maankäytön suunnitteluprosesseissa on mukana biologian, hydrologian ja maisemasuunnittelun asiantuntijoita, jotka vastaavat luontoarvojen ja ekosysteemien toimivuuden turvaamisesta kohdealueilla.	x	x	x
2.4	Kehitetään virastoihin kannustinjärjestelmiä, jotka huomioivat luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden turvaamisen Helsingissä.	x		
3.1	Turvataan kaavoituksen keinoin laajat yhtenäiset viheraluekonaisuudet ja niiden väliset yhteydet. Vahvistetaan heikentyneitä ekologisia yhteyksiä. Merkitään nämä yleiskaavaan luonnetuina.	x	x	x
3.2	Luodaan pääkaupunkiseudulle niittyverkosto hoidettavien niittyjen ja niittyjä korvaavien ympäristöjen avulla. Turvataan niittyverkoston jatkuvuus seudullisena yhteistyöhankkeena Helsingin rajojen ulkopuolelle.	x	x	x
3.3	Parannetaan ekologisten- ja viherkäytävien toimivuutta suunnittelemalla ja toteuttamalla vilkkaasti liikennöidyille väylille vihersiltoja ja alikulkuväyliä.	x	x	x
6.1	Tehdään tapaustutkimuksia kaupunkirakenteen tiivistämisen ja täydennysrakentamisen vaikutuksista luonnon monimuotoisuudelle.		x	x
6.2	Selvitetään kaavoitustyön yhteydessä kuinka voidaan edistää luontoarvojen palautumista ja ekosysteemien toimivuutta erityisesti satama- ja teollisuusalueilla, joihin kaavoitetaan asumista.	x	x	x

Toimenpiteet elinympäristöittäin				
Luonnonympäristöt				
Vesialueet				
7.3	Turvataan arvokkaiden merenrantakallioiden, -soraikoiden, -niittyjen ja hiekkarantojen säilyminen kaavoituksen keinoin.	x	x	x
7.7	Selvitetään Itä-Helsingin saariston asemakaavan laadinnan yhteydessä ohjeellisten asemakaavamääräysten tehoa ja tarpeellisuutta veneilyn ohjaamisessa.	x		
9.1	Turvataan luonnonmukaiset ja kunnostettavat lähteet, lähteiköt ja tihkupinnat sekä niiden lähiympäristöt kaavoituksen keinoin (LTJ).	x	x	x
Vanhat puistot				
12.1	Merkitään arvokkaita luontokohteita (LTJ) sisältävät puisto- ja kartanokokonaisuudet kaavoihin alueiksi, joita kehitetään niiden monimuotoisuusarvoja vaalien. Vahvistetaan niiden yhteyksiä muille viheralueille.		x	x
Maatalousympäristöt				
13.1	Turvataan maiseman, virkistyksen ja monimuotoisuuden kannalta arvokkaat viljely- ja laidunkäytössä olevat pellot kaavoituksen keinoin.	x	x	x
Niityt, kedot				
16.1	Turvataan arvokkaat kallio- ja merenrantaniittykohteet (LTJ) kaavoituksen keinoin.	x	x	x
Ympäristövastuullisuuden edistäminen				
21.4	Laitetaan virastojen julkaisemat vanhat ja uudet luontoon liittyvät julkaisut, erilliset luontoselvitykset ja asukaskyselyt kaupungin internet-sivuille. Tiedotetaan sivuista mm. Helka ry:n ja asukasyhdistysten internet-sivuilla.	x	x	x
Rakennusvirasto				
Yleiset toimenpiteet				
2.1	Otetaan ekosysteemihyötyjen, luonnon monimuotoisuuden ja arvokkaiden luontokohteiden (LTJ) turvaaminen lähtökohdiksi maankäytön suunnittelussa, kaavoituksessa ja ympäristönhoidossa.	x	x	x
2.2	Otetaan asukas- ja luontojärjestöt mukaan tärkeimpiin maankäytön ja ympäristön hoidon suunnitteluprosesseihin. Hyödynnetään asukkaiden kokemuksellisia arvoja maankäytön ja hoidon suunnittelussa.	x	x	x
2.4	Kehitetään virastoihin kannustinjärjestelmiä, jotka huomioivat luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden turvaamisen Helsingissä.	x		
3.3	Parannetaan ekologisten- ja viherkäytävien toimivuutta suunnittelemalla ja toteuttamalla vilkkaasti liikennöidyille väylille vihersiltoja ja alikulkuväyliä.	x	x	x
3.5	Vähennetään herkkien luontokohteiden (mm. kosteikot, suot, lehtokorvet, kallio- ja merenrantaniityt) kulutuspainetta ohjaamalla kulkua liikenneväylä- ja polkuverkoston, opasteiden, pitköspuiden ja maapuiden avulla.	x	x	x

5.4	Turvataan jalopuiden perinnöllistä monimuotoisuutta niiden esiintymisalueilla suosimalla luontaisesti kasvavia eri-ikäisiä yksilöitä, istuttamalla paikallista monistettua kantaa ja kotimaista alkuperää olevia taimia.	x	x	x
5.5	Ehkäistään luonnon monimuotoisuudelle haitallisten vieraslajien leviäminen luontoon.	x		
Toimenpiteet elinympäristöittäin				
Luonnonympäristöt				
Vesialueet				
7.2	Laaditaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaille umpeen kasvamisvaarassa oleville merenlahdille hoito- ja kunnostussuunnitelmat. Varataan resursseja niiden pitkäjänteiseen hoitoon.		x	x
8.1	Ruopattaessa pienvesiä, tehdään se osa-alueittain, jotta vältetään eliöiden häviäminen rannoilta ja pohjasta.	x	x	x
9.3	Tehdään ennallistamis- ja seurantasuunnitelmat kunnostettaville lähteille.			x
9.5	Turvataan rehevien umpeenkasvaneiden lampien luontoarvot hoidon avulla esim. osittaisilla säännöllisillä ruoppaamisilla.	x	x	x
9.6	Vähennetään lampien ympäristöissä lannoitusta ja muuta ravinnekuormitusta.	x	x	x
Metsät				
10.1	Vaalitaan perimältään monimuotoisia, monilajisia, eri-ikäisiä ja erirakenteisia Helsingin alueelle luontaisia metsiä. Luonnonarvoiltaan edustavia runsaslahopuustoisia ja puustoltaan erikäisrakenteisia metsäalueita jätetään hoitotoimenpiteiden ulkopuolelle turvaamaan luonnon monimuotoisuutta.	x	x	x
10.2	Laaditaan hoito-, ennallistamis- ja seurantasuunnitelmat Helsingin laajimmille metsäalueille luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi.		x	x
10.3	Kehitetään luonnonvarainen metsäalueiden verkosto jättämällä metsäalueiden ytimet, suot, metsäluonnon tärkeät elinympäristöt ja arvokkaat luontokohteet kehittymään luonnontilaisen kaltaisiksi.	x	x	x
10.4	Sisällytetään katu- ja puisto-osaston suunnitelmiin biotooppi- tai metsäkuviokohtaiset luonnon monimuotoisuutta ja ekologista verkostoa tukevat tavoitteet ja hoito-ohjeet.	x	x	x
10.5	Laaditaan erilliset hoito-, ennallistamis- ja seurantasuunnitelmat arvokkaille suo-, lehto-, harju- ja luhtakohteille.		x	x
10.6	Kehitetään opetuksen kannalta tärkeiden lähimetsäkohteiden hoitoa aluesuunnitelmien yhteydessä.	x	x	x
10.7	Ehkäistään metsien roskaamista ja pysäköintiä metsiin.	x	x	x
10.8	Vähennetään kasvillisuuden kulutusta lähimetsissä ohjaamalla kulkua maapuiden, pensastihentymien ja polkuverkoston avulla.	x	x	x

10.9	Etsitään uusia keinoja metsänpohjan kuluneisuusvaurioiden korjaamiseksi.	x	x	x
10.10	Suositaan linnustollisesti arvokkaille alueilla monilajista luontaista puustoa ja pensastoa. Hoitohakkuissa harkittuihin kohtiin jätetään puusto- ja kasvillisuustiheikköjä lähimetsiin, ulkoilu- ja virkistymetsiin ja metsien reunavyöhykkeille lintujen ja muiden eläinten suoja- ja pesimispaikoiksi.	x	x	x
10.11	Hoidon piirissä olevien metsien uudistamiskohteet sovitetaan maastonmuotoihin, maisemaan ja luonnonympäristöön. Laajoja aukkohakkuita vältetään ja luontaista uudistamista suositetaan. Uudistettaessa metsiä aukkohakkuin ja viljellen, uudistusaloille istutetaan kasvupaikalle sopivaa, perimältään kestävä ja monimuotoista lajistoa. Uudistusaloille jätetään säästöpuuta metsän tulevaksi lahopuuksi.	x	x	x
10.12	Lahopuuta jätetään erityisesti sinne, missä on muitakin luontoarvoja, kuten esimerkiksi soille, reheviin lehtoihin ja luhtiin sekä vanhoihin metsiin ja linnustollisesti arvokkaille alueille. Erilaista lahoavaa puuta jätetään myös hoidettaviin kaupunkimetsiin sellaisiin kohtiin, jossa siitä ei ole haittaa lähiasukkaille tai ulkoilijoille.	x	x	x
10.13	Lisätään järeän maapuun määrää metsissä etenkin kosteikoilla, metsäluhdissa, korvissa, rämeillä ja pienvesien metsäisissä ympäristöissä.	x	x	x
10.14	Kartoitetaan lahopuuston määrää ja niistä riippuvainen eliölajisto laajimmilla metsäkohteilla.	x	x	x
10.15	Pyritään käyttämään vanhojen arvokkaiden jalopuiden hoidossa samoja menetelmiä kuin puistopuiden hoidossa niiden elinkaaren pidentämiseksi. Jätetään puiden oksat ja kuolleet puut lahoamaan mahdollisimman lähelle kasvupaikkaa.	x	x	x
10.16	Vältetään hakkuu- ja metsänhoitotoimenpiteitä lintujen pesimäaikaan.	x	x	x
Kulttuuriympäristöt				
11.1	Suunnitellaan paikalliset maaperä- ja kosteusolosuhteet säilyttäviä omaleimaisia luonnonmukaisia pihvoja ja puistoja.	x	x	x
11.2	Jätetään puistoihin ja pihoihin niittymäisiä ja luonnonmukaisesti kehittyviä alueita monipuolistamaan alueen kasvistoa ja eläimistöä.	x	x	x
11.3	Istutetaan pihaille ja viheralueille kotimaista alkuperää olevia puu- ja pensaslajeja, pensasaitoja ja puukujanteita. Käytetään myös marjovia lajeja, jotka helpottavat lintujen ravinnonsaantia.	x	x	x
11.4	Suositaan pihoiden, parkkipaikoilla ym. soveltuvilla alueilla päällystettyjen pintojen sijasta vettä läpäiseviä pintoja. Hyödynnetään hulevesiä uusien kosteikkojen ja vesialueiden kehittämiseksi ja olemassa olevien kosteikkojen ylläpitämiseksi.	x	x	x
11.5	Vältetään lintujen pesimäaikaan niiden pesintää haittaavia hoitotoimia pihoiden ja puutarhoissa.	x	x	x

11.6	Vältetään rakennettujen rantojen liiallista perkaamista ja puhdistamista hoitotoimien yhteydessä. Tehdään rakennetuille rannoille ympäristöjä, joissa kalat viihtyvät.	x	x	x
11.7	Arvioidaan ja uudistetaan viherrakentamisen ohjeistusta ja normista luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta. Laaditaan Helsingille omat luonnon monimuotoisuuden turvaamisen huomioivat sovellukset ja tarkennukset käytetyistä laatuvaatimuksista ja työhajeista.		x	
11.8	Uudistetaan puistonurmien hoito-ohjeet maaperän, vanhojen nurmien ja niiden lajiston (siemenpankin) säilyttämiseksi.			x
11.9	Selvitetään mahdollisuudet perustaa "maaperäpankki", johon voidaan kerätä maaperää myös siemenpankkeineen uusiokäyttöä varten.			x
Vanhat puistot				
12.2	Otetaan vanhojen puistojen peruskorjausten ja hoitotoimien lähtökohdaksi luontotyyppien, historiallisen kasvilajiston ja vanha nurmen turvaaminen. Täydennetään vanhojen kartano- ja puistokokonaisuuksien biotooppi- ja kasvikartoituksia esim. opinnäytteinä.	x	x	x
12.3	Kunnostetaan puistojen vesiaiheita sammakkoeläimille ja muille kosteikkolajeille sopiviksi. Ylläpidetään lepakoille ja linnuille tärkeitä suoja- ja pesäpaikkoja sekä luodaan ekologisia käytäviä puustoisten viheralueiden yhdistämiseksi pensasaitojen ja puukujien avulla.	x	x	x
12.4	Täydennetään harvinaistuneiden vanhojen kasvikantojen kartoitusta niiden potentiaalisilla esiintymisalueilla vanhoissa puistoissa ja puutarhoissa esim. opinnäytteinä.	x	x	x
12.5	Tunnistetaan uhatuimmat ja harvinaistuneimmat puutarhakasvikannat ja kohdennetaan resursseja niiden suojeluun ja elinvoimaisuuden seurantaan. Turvataan harvinaiset kasvikkannat monistamalla niitä ja käyttämällä niitä istutuksissa.	x	x	x
12.6	Tehdään viljelysopimuksia Helsingissä tavattavien vanhojen kasvikantojen ja luonnonkasvien viljelyksestä kaupungin ja asukkaiden tarpeisiin. Myydään taimia esim. Gardeniassa.	x	x	x
12.7	Suositaan perinteisiä puutarhakasvien kantoja pihojen, puistojen ja puutarhojen istutuksissa. Lisätään niiden määrää peruskorjausten yhteydessä.	x	x	x
12.8	Perustetaan Helsingissä tavattavien vanhojen viljely- ja puutarhakasvien kantojen suojapaikkoja, "karkulaispuistoja", niiden esiintymäalueille esim. vanhojen pihapiirien, siirtolapuutarhojen ja kartanoiden yhteyteen.	x	x	x
12.9	Ylläpidetään puistoissa eri-ikäistä jalopuustoa vanhojen jalopuiden jatkumon turvaamiseksi. Turvataan jalopuiden jatkumo käyttämällä samoja jalopuulajeja lähiympäristön metsänlaiteiden, tienvarsien ja puukujanteiden puina. Kehitetään jalopuu- jatkumon turvaamista aluesuunnitelmien yhteydessä	x	x	x

12.11	Turvataan harvinaisen lahoppuusta riippuvaisen lajiston elinympäristön jatkumo jättämällä kaadetut puut ja poistetut puiden osat mahdollisimman lähelle emopuuta.	x	x	x
Maatalousympäristöt				
14.1	Otetaan käyttöön luonnonmukaisia ja ympäristöystävällisiä viljelymenetelmiä, kuten luomuviljely, suorakylvö, viherkesanot, torjunta-aineiden vähentäminen, luonnonmukaisten lannoitteiden käyttö ja lannoituksen optimointi.	x	x	x
14.2	Peltoja työstetään koneilla keskeltä ulospäin peltolintujen vahingoittumisen estämiseksi.	x	x	x
14.3	Perustetaan tulva-niittyjä usein tulvan alle jääville pelloille. Muutetaan veden vaivaamia rantapelloja laidunniityiksi.	x	x	x
14.4	Lisätään laidunnusta tekemällä yrittäjien kanssa sopimuksia, joissa sovitaan yrittäjien vastuu laidunnukseen liittyvistä käytännön järjestelyistä ja valvonnasta.	x	x	x
14.5	Laajennetaan peltujen ja vesistöjen välisiä pientareita, suoja-kaistoja ja suojavyojhykkeitä ja monipuolistetaan niitä mm. jättämällä paikoitellen puita ja pensasrykelmiä.	x	x	x
14.6	Annetaan peltujen pientareiden kehittyä luontaisesti. Köyhdytetään pientareiden maaperää niittämällä ja korjaamalla niittojäte pois.	x	x	x
14.7	Monipuolistetaan pellon ja metsän reunavyöhykkeitä kerroksellisten puustoisten ja avointen kohtien vaihtelulla.	x	x	x
14.8	Huolehditään vanhojen puiden jatkumosta ja turvataan vanhat kookkaat yksittäispuut peltujen metsä- ja puusaarekkeissa.	x	x	x
14.9	Ylläpidetään ja kunnostetaan maatalousympäristöjen linnuille ja lepakoille tärkeät maatalous- ja kartanorakennukset. Rakennetaan lisää erilaisia pesä-, ravinto- ja suojapaikkoja ja vesiaihteita.	x	x	x
Niityt, kedot				
15.1	Tehdään arvokasta kasvilajistoa ylläpitävät alueelliset suojelu- ja hoitosuunnitelmat linnoituskohteille, joilla esiintyy valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti uhanalaista ja silmälläpidettävää putkilo- ja itiökasvilajistoa.	x	x	
15.2	Uudistetaan maa- ja merilinnoitusten kunnostus- ja hoitomenetelmät laatimalla kohteille luontotyyppikohtaiset ohjeet, joiden lähtökohtana on alueen eliölajiston turvaaminen.		x	
15.3	Täydennetään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden kulttuuriniittyjen kartoitusta ja valitaan kunnostettavat niityt. Laaditaan arvokkaille niittykohteille kohdekohtaiset hoito- ja kunnostussuunnitelmat ja turvataan niiden pitkäjänteinen hoito.	x	x	x
15.4	Otetaan niittyjen hoito- ja kunnostussuunnitelmien lähtökohdaksi alueen lajistokartoitukset, lajien elinympäristövaatimukset ja vuorovaikutussuhteet. Harkitaan tarkoin hoidettavien niittyjen niittoajankohta alueen lajistotietojen pohjalta. Korjataan niittojäte pois.	x	x	x

15.5	Lisätään saariston perinnebiotoopeilla laidunnusta ja hoitoa. Kehitetään perinnebiotooppien hoitoon liittyvää yhteistyötä eri järjestöjen kanssa.	x	x	
17.1	Laaditaan Vantaan- ja Keravanjoen niittyverkostolle kehittämis- ja hoitosuunnitelma yhteistyössä Vantaan kaupungin kanssa.	x	x	
17.2	Rajataan aluesuunnitelmiin hiekka-, hieta- tai moreenimaille luontaisesti kehittyviä niittyalueita, joita hoidetaan niittyjen hoito-ohjeiden mukaan.	x	x	x
17.3	Täydennetään niittyverkostoa ennallistamalla niitä sopivilla paikoilla.	x	x	x
17.4	Köyhdytetään peltoheittojen maaperää niitylajistolle sopivaksi niissä kohteissa, joissa maaperän köyhdyttämiselle on hyvät edellytykset.	x	x	x
17.5	Hoidetaan johtokatuja arvokkaita niittyjä hoitosuunnitelman mukaan.	x	x	x
17.6	Kartoitetaan niitylajistolle arvokkaat liikenneväylien piennaralueet, jotka soveltuvat kasvupaikkaolosuhteiltaan niityksi ja tukevat niittyverkostoa. Laaditaan niitykohteille hoitosuunnitelma.	x	x	
17.7	Vältetään ravinteisen mullan levitystä ja nurmetusta kuivilla ja hiekkapohjaisilla uusilla perustettavilla pientareilla. Annetaan kasvilajiston levitä niille luontaisesti tai kylvetään luonnonkasvien siemeniä.	x	x	x
17.8	Monipuolistetaan liikenneväylien piennarten hoitotapoja. Suositetaan osittaista niittoa. Suositeltavin niittoaika on elokuussa. Vältetään niittoa kasvistoltaan merkittävässä kohteissa.	x	x	x
17.9	Turvataan pitkäjänteinen hoito etenkin paahteisille ja kuiville niitykohteille.	x	x	x
Joutomaat, täyttömaat				
18.1	Säilytetään maansiirron yhteydessä maaperän arvokas lajisto, siemenpankki ja maannoksen rakenne uudelleen käytettäväksi. Laaditaan maantäytön uusi ohjeistus.	x	x	x
18.2	Perustetaan ruderaattilajistoltaan monimuotoisille alueille ruderaattipuistoja, joissa ylläpidetään paljaan maan, avointen ja pensoittuvien elinympäristöjen mosaiikkia.	x	x	x
18.3	Laaditaan kohdekohtaiset hoitosuunnitelmat luontoarvoja omaaville täyttömaa-alueille niillä esiintyvien eliölajien monimuotoisuuden säilyttämiseksi.	x	x	x
Liikuntapuistot, golfkentät				
19.1	Laaditaan kaupungin liikuntapuistoille luonnon monimuotoisuutta lisäävät ja ekologista verkostoa tukevat hoitosuunnitelmat.	x		
19.2	Edellytetään, että yrittäjät laativat golfkentille luonnon monimuotoisuutta lisäävät ja ekologista verkostoa tukevat hoitosuunnitelmat.	x		

Siirtolapuutarhat, mökkikylät ja viljelypalstat			
20.1	Laitetaan puutarhojen ja palstojen vuokrasopimukseen ehdoksi, että vieraslajien leviäminen ympäröivään luontoon tulee estää.	x	
20.2	Laitetaan mökkien vuokrasopimukseen ehdoksi, että lahoppuuta tai muuta puuainesta ei saa kerätä viheralueilta.	x	
Ympäristövastuullisuuden edistäminen			
21.4	Laitetaan virastojen julkaisemat vanhat ja uudet luontoon liittyvät julkaisut, erilliset luontoselvitykset ja asukaskyselyt kaupungin internet-sivuilla. Tiedotetaan sivuista mm. Helka ry:n ja asukasyhdistysten internet-sivuilla.	x	x x
21.12	Tiedotetaan paikallisesti arvokkaista vanhoista kasvilajeista yhteistyössä HELKAN ym. järjestöjen kanssa.	x	x x
22.2	Kehitetään luontopalveluita, luontopolkuja ja virkistyskäyttöä maatalojen, kartanoiden ja rantojen ympäristöissä mm. rakentamalla luonnon ja maiseman tarkkailupaikkoja.	x	x x

Liikuntavirasto

Yleiset toimenpiteet

2.1	Otetaan ekosysteemihyötyjen, luonnon monimuotoisuuden ja arvokkaiden luontokohteiden (LTJ) turvaaminen lähtökohdiksi maankäytön suunnittelussa, kaavoituksessa ja ympäristönhoidossa.	x	x x
2.4	Kehitetään virastoihin kannustinjärjestelmiä, jotka huomioivat luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden turvaamisen Helsingissä.	x	
3.5	Vähennetään herkkien luontokohteiden (mm. kosteikot, suot, lehtokorvet, kallio- ja merenrantaniityt) kulutuspainetta ohjamalla kulkua liikenneväylä- ja polkuverkoston, opasteiden, pitköspuiden ja maapuiden avulla.	x	x x

Toimenpiteet elinympäristöittäin

19.1	Laaditaan kaupungin liikuntapuistoille luonnon monimuotoisuutta lisäävät ja ekologista verkostoa tukevat hoitosuunnitelmat.	x	x

Ympäristövastuullisuuden edistäminen

21.4	Laitetaan virastojen julkaisemat vanhat ja uudet luontoon liittyvät julkaisut, erilliset luontoselvitykset ja asukaskyselyt kaupungin internet-sivuilla. Tiedotetaan sivuista mm. Helka ry:n ja asukasyhdistysten internet-sivuilla.	x	x x

Kiinteistövirasto

Toimenpiteet elinympäristöittäin

Kulttuuriympäristöt

11.5	Vältetään lintujen pesimäaikaan niiden pesintää haittaavia hoitotoimia piholla ja puutarhoissa.	x	x x
19.2	Edellytetään, että yrittäjät laativat golfkentille luonnon monimuotoisuutta lisäävät ja ekologista verkostoa tukevat hoitosuunnitelmat.	x	

Helsingin Energia

Ympäristövastuullisuuden edistäminen

21.4	Laitetaan virastojen julkaisemat vanhat ja uudet luontoon liittyvät julkaisut, erilliset luontoselvitykset ja asukaskyselyt kaupungin internet-sivuille. Tiedotetaan sivuista mm. Helka ry:n ja asukasyhdistysten internet-sivuilla.	x	x	x

Helsingin Satama

Ympäristövastuullisuuden edistäminen

21.4	Laitetaan virastojen julkaisemat vanhat ja uudet luontoon liittyvät julkaisut, erilliset luontoselvitykset ja asukaskyselyt kaupungin internet-sivuille. Tiedotetaan sivuista mm. Helka ry:n ja asukasyhdistysten internet-sivuilla.	x	x	x

Helsingin yliopisto

Toimenpiteet elinympäristöittäin Maatalousympäristöt

14.1	Otetaan käyttöön luonnonmukaisia ja ympäristöystävällisiä viljelymenetelmiä, kuten luomuviljely, suorakylvö, viherkesanot, torjunta-aineiden vähentäminen, luonnonmukaisten lannoitteiden käyttö ja lannoituksen optimointi.	x	x	x
14.2	Peltoja työstetään koneilla keskeltä ulospäin peltolintujen vahingoittumisen estämiseksi.	x	x	x
14.3	Perustetaan tulva-niittyjä usein tulvan alle jääville pelloille. Muutetaan veden vaivaamia rantapelloja laidunniityiksi.	x	x	x
14.5	Laajennetaan peltojen ja vesistöjen välisiä pientareita, suoja-kaistoja ja suojavyöhykkeitä ja monipuolistetaan niitä mm. jättämällä paikoitellen puita ja pensasrykelmiä.	x	x	x
14.6	Annetaan peltojen pientareiden kehittyä luontaisesti tai kylvetään niihin harkiten kotimaista alkuperää olevaa niitty-lajistoa. Köyhdytetään pientareiden maaperää niittämällä ja korjaamalla niittojäte pois.	x	x	x
14.7	Monipuolistetaan pellon ja metsän reunavyöhykkeitä kerroksellisten puustoisten ja avointen kohtien vaihtelulla.	x	x	x
14.8	Turvataan vanhat kookkaat yksittäispuut peltojen metsä- ja puusaarekkeissa hoitamalla niitä puistopuiden hoitomenetelmillä. Huolehditaan vanhojen puiden jatkumosta.	x	x	x
14.9	Ylläpidetään ja kunnostetaan maatalousympäristöjen linnuille ja lepakoille tärkeitä maatalous- ja kartanorakennukset. Rakennetaan lisää erilaisia pesä-, ravinto- ja suojapaikkoja ja vesiaihteita.	x	x	x

Tavoitetilojen seurantaindikaattorit

Seurantaindikaattori	Tavoite-tila	Seuranta-väli	Vastuu-taho
Vettä läpäisevän maa-alan osuus pienvesien valuma-alueilla	2, 11	5	KSV
Kyselytutkimukset asukkaiden tyytyväisyydestä viheralueiden luonnon tilaan, viihtyisyyteen ja turvallisuuteen	2, 3	5	HKR
Järjestöjen osallistuminen maankäytön ja ympäristön hoidon prosesseihin	2	1	KSV
Luo-kaavamerkinnällä varatut luo-alueet (lkm ja pinta-ala)	3	10	KSV
Luonnonsuojelualueet ja niiden varaukset ja suojellut luontotyypit (lkm ja pinta-ala)	3	1	Ymk
Vihersillat (lkm)	3	10	KSV
Eriyisesti suojeltavat lajit ja niiden rajatut esiintymät	5	1	Ymk
Uhanalaiset lajit (lkm)	5, 15	4	Ymk
Vieraslajiseuranta, vierasperäisten kasvilajien runsaus rantalehdoissa	5	4	Ymk
Vieraslajiseuranta, vierasperäisten tulokaslajien määrä pohjaeläinnäytteissä	5	4	Ymk
Biotooppiseuranta	6, 12, 11, 15, 16	10	Ymk
Luonnonmukaisen rannan pituus	7	5	KSV
Rantojen umpeenkasvun seuranta	7	5	Ymk
Saaristolintujen indikaattorilajien parimäärät	7	4	Ymk
Rakkoleväkasvustojen ja vedenalaisten putkilokasvikasvustojen laajuus/syvyysjakauma	7	8	Ymk
Pehmeän pohjan eliöyhteisöt	7	1	Ymk
Kalasto ja kalavarat	7	4	Liv
Taimenen esiintymät ja lisääntymispaikat	7	4	HKR
Pienvesien indikaattorisudenkorennot	8	8	Ymk
Pienvesiohjelman toteutumisen seuranta	8	5	HKR
Ennallistetut lähteet	9	1	Ymk
Luontaiset lähdelajit/vieraat lajit	9	8	Ymk
Lampien vedenlaatu	9	5	Ymk
Lampien umpeenkasvun seuranta	9	5	Ymk
Metsien ja soiden kasvupaikkatyyppit, niiden suojeluaste, ikärakenne ja puulajisuhteet	10	10	HKR
Luonnonvaraisten metsäalueiden osuus metsäpinta-alasta	10	10	HKR
Metsäalueiden rakenne (avointen alojen osuus metsäpinta-alasta metsäalueittain)	10	10	HKR

Metsien indikaattorilintulajien parimäärät	10	4	Ymk
Lehtojen indikaattorikasvilajien esiintymät	10, 12	4	Ymk
Viljavien korpien indikaattorikasvilajien esiintymät	10	4	Ymk
Kulttuuriympäristöjen indikaattorilintulajien parimäärät	10, 12, 14, 19	4	Ymk
Lähimetsien kokojakauma, ikärakenne, puulajisuhteet	10	10	HKR
Lähimetsien heiniintyminen (heinien/varpuikasvien osuus)	10	10	HKR
Erilaisen lahopuun määrä metsäalueittain/metsiköittäin	10	10	HKR
Kokonaishakkuukertymä vuosittain	10	1	HKR
Luonnonmukaisten alueiden osuus alue-suunnitelmissa	11	10	HKR
Lepakkolajiston esiintyminen	12	8	Ymk
Vanhojen kasvikantojen esiintyminen	12	8	HKR
Vanhojen jalopuiden ikärakenne ja puulajisuhteet puistoittain	12	10	HKR
Vanhojen yli 150 v. jalopuiden määrä puistoissa	12	10	HKR
Vanhoista jalopuista riippuvaisen lajiston esiintyminen	12	10	Ymk
Viljelyalueiden pinta-ala	13	10	HKR
Maatalousmaan maankäyttöjakauma kokonaisuutena ja valuma-alueittain	14	10	HKR, HY
Arvokkaat luontokohteet maatalousalueilla	14	8	Ymk
Laidunnettujen alueiden pinta-ala	14	5	HKR
Avo-ojat, kosteikot, suojavyöhykkeet	14	5	HKR
Niittylajiston esiintyminen	15, 16, 17	8	HKR
Hoidettavat niityt hoitoluokittain	16	8	HKR
Hoidettavat niittybiotoopit	16	8	HKR
Niittylajiston ja typensuosijakasvien osuudet	16	8	HKR
Niittyjen alueellinen yhteneväisyys	17	8	HKR
Liikenneväylien niittykohteet	17	8	HKR
Johtokatualueiden niittykohteet	17	4	Energia
Ruderaatteina hoidettavat alueet	18	4	Ymk
Ruderaateille tyypilliset lintulajit	18	8	Ymk
Ruderaateille tyypilliset hyönteislajit	18	8	Ymk
Sammakkoeläinten esiintyminen	19	8	Ymk
Vieraslajiseuranta	20	4	Ymk

